

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
LJUBLJANA,
KRAJSLJAVNA ULICA ŠTEV. 1
TELEFON 31-22 do 31-26
ROKOPISI SE NE VRAČAJO
IZJAZA VSAK DAN RAZEN
PONEDELJKA

SLOVENSKI
POROČEVALEC

INŠERBATNI ODDELEK
LJUBLJANA,
KRAJSLJAVNA ULICA ŠTEV. 1
TELEFON 38-32, 38-33
POSTNI ČEKOVNI RACUN
V LJUBLJANI ŠT. 11.739
OGLASI PO CENIKU
MESEČNA NAROČNINA
45 DIN

★ G L A S I L O O S V O B O D I L N E F R O N T E S L O V E N I J E ★

Jugoslovanska spomenica mirovni konferenci o razmejitvi z Italijo

Jugoslavija, ki je bila po prvi svetovni vojni žrtev italijanskega imperializma, v zadnji vojni pa žrtev njegovega napada, poziva mirovno konferenco, naj določi mejo, ki bi mogla biti podlaga dobrih sosednih odnosov

Pariz, 6. sept. (Tanjug). Spomenica jugoslovanske delegacije o teritorialnih določbah, ki se tičejo meje med Jugoslavijo in Italijo (čl. 3 mirovne pogodbe), predložen mirovni konferenci 3. t. m., se glasi:

Jugoslavija, ki je bila po prvi svetovni vojni žrtev italijanskega imperialističnega pritiska, a v tej vojni žrtev njegovega napada, poziva mirovno konferenco, naj priporoči Svetu zunanjih ministrov tako razmejitve med njo in Italijo, ki bi mogla biti podlaga dobrih sosednih odnosov v bodočnosti.

V tej spomenici navaja jugoslovanska delegacija vse razloge, vsled katerih ne more sprejeti predlagane meje (francoske črte) in predlaga svoje zmerne korekture:

1. Predlagana meja ki teče vzdolž Soče, odvzema Jugoslaviji pas jugoslovanskega etničnega ozemlja s površino okoli 900 km², kjer je živel — po avstrijskem popisu leta 1910 — italijanski iz leta 1911 — 58.193 Jugoslovani in 14.913 Italijani, a v smislu italijanskega popisa iz leta 1921 — 44.982 Jugoslovani, 15.703 Italijani in 7288 Furlanov. Ker so vsi Italijani in Furlani v enem etnično mešanem mestu osredotočeni kot na otoku med popolnoma jugoslovanskimi naselji, je jasno, da je predlagana meja etnično nepravilna — in posledično nepravilna. Ta meja seka in prepušča Italiji pas, ki je strnjeno naseljen z Jugoslovani. Jugoslavija je pripravljena, odredi se nekaterim delom tega svojega etničnega ozemlja, da ne bi imela Italija geografsko-strateško neugodne meje. Jugoslavija prepušča od tega ozemlja Italiji nad 350 km² z 21.405 prebivalci, med katerimi je 19.366 Jugoslovani po popisu iz leta 1910 in 1911. Po popisu iz leta 1921 je bilo tam med 19.366 prebivalci 16.612 Jugoslovani. Toda Jugoslavija zahteva, da se ji priključi goriska pokrajina do etnične meje, vzhodni deli Kanalske doline in Beneške Slovenije — skupno okoli 550 km² z 36.827 Jugoslovani — po popisu iz leta 1910 in 1911 — odnosno 55.330 prebivalcev, med katerimi je 28.370 Jugoslovani, 14.184 Italijani in 7288 Furlanov. Po popisu iz leta 1921 so vsi Italijani in Furlani osredotočeni v enem etnično mešanem mestu, ki je od vseh strani obdan z povsem jugoslovanskimi naselji.

Jugoslavija je torej pripravljena žrtvovati nekatere dele svojega etničnega ozemlja, toda nikakor ne more pristati na predlagano mejo, ki odstopa v škodo Jugoslovani od

stvarne in jasne etnične meje v vsej svoji dolžini.

2. Tako odstopanje predlagane meje od etnične meje ne stoji na nikakršnih geografsko-komunikacijskih razlogih, ampak nasprotno seka najbolj brezobzirno geografsko-komunikacijsko povezavo jugoslovanskih obmejnih pokrajin, pri čemer seka vsa njihova mestna središča, namreč mesta, ki so se razvila kot ekonomski, kulturni, administrativni, politični in verski centri in sicer prav na področju njihove prometne koncentracije. Predlagana meja seka na ta način žive arterije med pokrajino in mesti, pri čemer prepušča Jugoslaviji omrtvico truplo Julijske krajin, odnosno, ji odvzema njene ude in jih daje Italiji. Jugoslavija ne more pristati na to, da njej odvzamejo, Italiji pa dajejo geografsko-komunikacijska križišča in mesta, ki morejo služiti kot taka samo jugoslovanskim pokrajinam, dočim sploh niso potrebna vzhodnemu obmejnemu področju Italije.

3. Predlagana meja daje Italiji vse strateške prednosti, odlične položaje za napad na Jugoslavijo in Kanalski dolini česar se je Italija poslužila leta 1941 pri svojem vojaškem napadu na Jugoslavijo. Prepušča ji klin proti dolini gornjega toka Soče, ki se mu približa na par kilometrov, daje ji prednostje ob srednjem teku Soče pri Gorici — vse to na jugoslovanskem etničnem ozemlju — in ji končno prepušča oblast na vzhodu južne Soče. Ta prednostja, te strateške prednosti bi Italijo samo podžigale, da znova oživi ekspanzivne napadalne načrte proti vzhodu, ki imajo svojo tradicijo že v predfašistični dobi. Jugoslavija predlaga nasprotno mejno črto, ki bi ustavila Italijo na njeni naravni meji, pri čemer bi imela Italija še vedno dovolj možnosti, da organizira obrambo Furlanske nižine v severnem odseku odnosno na južnem področju ob spodnjem toku reke Soče, na naravni meji med Apeninskimi in Balkanskimi polotoki.

4. Samo tako meja ustreza načelom, ki edino morejo veljati pri razmejitvi, kakor tudi načelom sklepu Sveta zunanjih ministrov z dne 19. septembra 1945, da mora biti mejna črta »v glavnem etnična, ki pusti minimum prebivalstva pod tujo oblastjo«. Samo taka meja ne bi pomenila očitnega nagrajevanja napadalca in bi bila v skladu z jasno izraženo voljo ljudstva, ki se je v vseh teh predelih dvignilo k uporabi proti fašizmu in se borilo za svojo nacionalno osvoboditev, za priključitev k Jugoslaviji.

Kanalska dolina je pretežno slovenska

Slovenci naseljujejo kot edini avtohtoni prebivalci Kanalsko dolino in vso njeno okolico na severovzhodu in jugu že od 6. stoletja. Na ozemlju, ki ga zahteva Jugoslavija predstavlja 75% domačega prebivalstva. Nemci, ki so se pričeli naseljevati po nekaterih osamljenih naseljih v dolini ob koncu 15. stoletja, imajo po prostovoljni izselitvi v letih 1940 do 1943 samo 25% domačega prebivalstva Italijanov pa kot domačih prebivalcev sploh ni moglo upoštevati. Do leta 1918 jih tukaj sploh ni bilo, a do leta 1940 so imeli samo 10% civilnega prebivalstva. V glavnem so se naselili v dolini šele pred drugo svetovno vojno na osnovi sporazuma med Hitlerjem

samo Slovenci, kar dokazujejo tudi avstrijski uradni popisi iz leta 1880 do 1910. Kanalska dolina je najbolj na široko odprta proti vzhodu, kjer njene meje na terenu skoraj ni mogoče opaziti, vsled česar je šla vzhodna pokrajina Kranjske vedno preko nje, odnosno je obsegala tudi del Kanalske doline. Precej lahek je tudi izhod na sever in jug, dočim je soteska Bele z zapadnim delom Kanalske doline bila vedno naravna podlaga zapadne meje Kanalske doline in meje, do katere so segali italijanski vplivi. Tudi »naravna meja Italije« obsega v uradni publikaciji Italijanske vlade o Julijski krajini (»Venezia Giulia«) II. kartografski dodatek 1946 samo zapadni del Kanalske doline, ne pa vzhodnega, ki teži k izlivu Donave. Samo to »naravno mejo« je Italija zahtevala v londonskem paktu 1915. leta, ne pa vse Kanalske doline. Italijanski geograf G. Milone izrecno pravi, da meja, določena z rapalsko pogodbo, s katero se ujema tudi sedaj predlagana meja, »odločno presega fizično mejo« (decisamente oltre passa il confine fisico) in da se mora Italija odreči Kanalski dolini vzhodno od jadransko-dunavske razvodnice. (Milone) »Il confine orientale«, Napoli 1946). Italijanski predlog se skoraj ujema s to razvodnico, odnosno, se oddaljuje od nje samo za 5 km proti zapadu in zajema par povsem slovenskih naselij, pri čemer naslavlja mejo na pričetek soteske Bele, ki je bila vsled svoje ožine najbolj primerna naravna osnova politične meje v preteklosti in je tudi še danes.

Na naravni geografski podlagi se razvilo v vzhodnem delu Kanalske doline, v Trbižu križišče cestne železnice, ki veže sosedne slovenske pokrajine in je življensko važnost za njihovo gospodarsko uspevanje. Predlagana meja trga te prometne zveze in razbija organsko prometno povezavo severno-zapadnega dela Slovenije. Za notranji italijanski promet nima Kanalska dolina nobenega pomena, dočim pontenska železnica Videm—Beljak nima naravnih pogojev za veliko mednarodno zvezo, kar priznava danes po 25 letih poleg italijanskih in avstrijskih strokovnjakov tudi izkušnje. Kanalska dolina nima nikakršne ekonomsko-organske povezanosti z italijanskim gospodarstvom.

Zgodovina Napoleonovih vojn proti Avstriji (1797—1809) in prva svetovna vojna dokazujejo važnost Kanalske doline kot obrambne točke pred napadi z zapada. Italija je leta 1919 razširila v nasprotju z londonskim paktom svoje zahteve tudi na vzhodni del Kanalske doline in sicer v prvi vrsti zaradi njene pomembnosti kot strateške postojanke, namreč kot izhodiščne točke za bojevanje proti Jugoslaviji. Leta 1941. je prav iz oporišč v Kanalski dolini izvršila prvi napad na Jugoslavijo. Predlagana meja zelo otežkoča Jugoslaviji obrambo savske doline, odnosno, popolnoma onemogoča s presekanjem poti preko predela obrambo gornje doline Soče. Jugoslovanski predlog meje ob soteski reke Bele ne daje nobeni strani napadalnih prednosti, ker onemogočajo številne soteske še dalje na zapadu pristop do severne italijanske ravnine, kar daje zanesljivo obrambno možnost tako eni kakor drugi državi in s tem najboljše službi miru.

Jugoslavija zahteva vzhodni del Beneške Slovenije

Predlagana meja — (»francoska črta«) — med Italijo in Jugoslavijo teče od Kanina proti jugu do Merina v Brdih po bivi avstrijsko-italijanski državni meji in prepušča na ta način Italiji eno vejo Slovenec, ki so prišli že leta 1866 pod Italijo namreč prebivalstvo takozvane Beneške Slovenije, ki obsega nekaj več kot 500 km², kjer prebiva po italijanskem službenem popisu iz leta 1921 strnjeno naseljenih 33.932 Slovencev ter so Italijani in Furlani zelo redki. Leta 1921 so jih naštel skupno 1300. Ozemlje je torej v etničnem pogledu povsem slovensko in leži vzdolž vse omenjene bivše meje med Avstrijo in Italijo ali pozneje meje med Gorico ter vidensko pokrajino, pri čemer je v teritorialni zvezi s slovenskim ozemljem ob gornji Soči. V geografsko-etničnem pogledu je ozemlje zapadno in vzhodno od francoske črte nedeljiva enota. Tudi prebivalstvo samo je s svojo množično udeležbo v osvobodilni borbi — skupno z jugoslovanskimi partizani, Jugoslovansko armado — dokazalo, da želi priključitev Beneške Slovenije k novi demokratični Jugoslaviji. Proti francoskemu predlogu govore v tem odseku tudi vojaško-

obrambni razlogi, kajti to ozemlje je strateško zelo nevaren klin, ki ogroža dolino Soče od Kobarida pa vse do Plave. Čeprav je povsem v skladu z načeli, da je treba določiti novo državno mejo med Jugoslavijo in Italijo tako, da bo vse strnjeno ozemlje pripadlo Jugoslaviji, se je Jugoslavija vendar odločila v tem odseku za velike žrtve in omejila svoje zahteve samo na del celotnega ozemlja, namreč na ozemlje, ki je v resnici komaj tretjina Beneške Slovenije in kjer prebiva po italijanskem popisu iz leta 1921 14.500 prebivalcev, med njimi samo 1660 italijancev, ali bolje rečeno furlanske narodnosti. Jugoslavija je omejila svoje zahteve samo na vzhodni del Beneške Slovenije, da bi na ta način odstranila nenaravni klin, ki se močno zajeda v jugoslovansko ozemlje ter o graja Jugoslavijo pri obrambi doline gornje in srednje Soče, dočim pomeni za Italijo ugodno obrambno položaje. Po jugoslovanskem načrtu bi se obmejna črta v tem odseku skrajšala za več kot polovico. Na oni strani črte bi ostalo še vedno in sicer po italijanskem popisu iz leta 1921 19.565 Slovencev.

Na Goriškem mora biti meja povsem v skladu z etnično mejo

na mejo je v tem odseku zelo ostra. V tem pogledu se popolnoma skladajo vsi avstrijski popisi prebivalstva odnosno cele sicer tako nezanesljivi italijanski popisi. Leta 1921 je ta popis moral priznati, da prebiva v omenjenem odseku (brez mesta Gorice) 7767 Slovencev in samo 570 Italijanov in Furlanov, ki nima večine niti v eni vasi. Pozneje se etnične razmere v tem odseku mislo spremenile, kar je ugotovila tudi komisija strokovnjakov leta 1946.

c) Mesto Gorica je narodnostno mešan otok sredi slovenskega etničnega ozemlja. Mesto obkrožajo od vseh strani slovenska predmestja celo na zapadni strani, kjer ga slovensko predmestje Podgora loči od italijansko-furlanskega etničnega ozemlja. To priznava tudi italijanski popis iz leta 1921 in italijanski Battistini atlas iz leta 1920, kakor tudi italijanski Schiffrerjev zemljevid iz leta 1945. Na ozemlju razširjene občine Gorice v sedanjem obsegu, kar je določil italijanski fašistični režim je živel po popisu iz leta 1910 47.990 prebivalcev, med njimi 24.405 Jugoslovani in 17.516 Italijanov ter 3941 pripadnikov drugih narodnosti in 2130 tujih državljanov. Jugoslovani so torej absolutna večina prebivalstva.

d) V samem mestu Gorici prebiva po avstrijskem popisu iz leta 1910 30.995 prebivalcev, med njimi 14.812 ali 48,8% Italijanov, 3238 Nemcev in 1704 tujih državljanov. Izmed mestnih prebivalcev je imelo domovinsko pravico samo 42% med njimi 32% iz slovenskih okrajev, a samo 9,5% iz italijansko-furlanskih. To pomeni, da je bila Gorica središče in mesto priseljevanja skoraj izključno slovenskih krajev. Res je imelo mesto do leta 1918, zanesljivo slovensko večino, ako upoštevamo netočnost statistike. Italijani so pri občinskih vo-

litvah samo vsled koalije z Nemci — kot vladajočim narodom v Avstriji — obdržali občinsko upravo v svojih rokah. Pod Italijo je nastopila glede prebivalstva mesta stagnacija. Po zadnjem italijanskem popisu iz leta 1936. ima mesto 30.265 prebivalcev. Italijanski režim je storil vse, da bi s pomočjo narodnostnega zatiranja slovenskega prebivalstva in s pomočjo forsiranega naseljevanja Italijanov — eksponentov fašizma v mesto, spremenil narodnostni značaj Gorice, ki je upravno središče svoje pokrajine. Toda Jugoslovani imajo še danes najmanj polovico prebivalcev mesta.

e) Tudi v zgodovinskem pogledu Gorica ni italijansko mesto. Ni rimskega porenja, ampak se v zgodovini prvič omenja 1001. leta kot slovenska vas. Njeno slovensko ime Gorica so prevzeli Italijani za svoj naziv Gorizia, kakor tudi Nemci za svoj naziv Goerz. Mesto v začetku ni imelo italijanskega prebivalstva, kar priznava tudi italijanski zgodovinar Schiffrer v 19. stoletju odnosno ob začetku 20. stoletja, ko so v Gorici živeli Slovenci in Italijani in Nemci. Gorica je bila tako močno središče slovenskih političnih, gospodarskih in kulturnih organizacij odnosno mesto izdajanja slovenskih knjig, revij ter listov, da so Slovenci presegli vse, kar so dali v kulturnem pogledu Italijani Gorice v vsej dobi zgodovine tega mesta.

Zgodovinski razlogi

Mesto Gorica ni nikdar v zgodovini pripadalo beneški republiki, a do leta 1918. tudi nikoli Italiji. Mesto so ustanovili srednjeveški nemški goriški grofje v zadnjih letih 15. stoletja. Do leta 1918. je bilo mesto avstrijsko z izjemo let 1809—1813, ko je spadalo v okvir Napoleonove II. rije, a ne v okvir njegove kraljevine Italije.

Zemljepisno prometni razlogi

Predlagana mejna črta dela okoli mesta Gorice nenaraven polkrog in trga mesto s politično mejo od naselij severozapadno, severovzhodno in južno od mesta, dočim ga veže z Italijo ožek pas zapadno in južnozapadno od mesta. Kar se tiče konfiguracije terena je slovenska pokrajina na severno od Gorice kraško področje, obdano na zapadu, severu in vzhodu z visokimi hribi ter teži proti jugu, kjer teče reka Soča. Vse vode te pokrajine, vsa večja naselja tega področja, so v dolni Soči in njenih pritokih, pri čemer tečejo vse komunikacije po teh dolinah, kajti osemlejske prilike ne dovoljujejo nikakršne druge rešitve. Za kraško slovensko področje vzhodno od Gorice je glavna arterija dolina reke Vipave, ki teži proti zapadu. Na področju, kjer se stekala dolina Soče in Vipave, se je razvila Gorica. Predlagana mejna črta pušča ti dolini Jugoslaviji, toda ji istočasno odvzema mesto Gorico, notranje prometno križišče med posameznimi deli slovenske Goriske, odnosno, »naravno središče te pokrajine. Na ta način seka ta črta ali na periferiji mesta ali pa v njegovi neposredni bližini 6 izmed 9 večjih poti, ki vodijo iz Gorice.

Ker teče meja po brdih tik nad mestom ozemeljske prilike ne dovoljujejo, da bi se v bližini na jugoslovanskem ozemlju razvilo novo notranje prometno križišče. Odnosno mestno središče. Na ta način je prekinjena zveza med hribovitim področjem Slovenske Goriske in mestom Gorico, ki je priznavajo tudi italijanski geografi (Emassi, avtor knjige s pomembnim naslovom: »Gorizia con le vallate dell' Isonzo e del Vipacco Udine 1930).

Gorica je imela za italijanska naselja na jugozapadu pomen samo kot nekakšno prehodna točka prometnih linij, ki tečejo naprej proti severu in vzhodu. Po predlagani mejni črti bi bila Gorica najvzhodnejši del Italije v tem odseku italijanske meje in kot taka povsem na periferiji, ter nepotrebna za medsebojno zvezo z drugimi naselji v Italiji, ki so vsa bolj zapadno od nje in sicer v nižini, kjer ne nudijo terenske razmere nikakršnih težav za zgradnjo najkrajših prometnih zvez. Jugoslovanska črta

prepušča slovenskim Goriškim in, dom njihove notranje prometne križišče pri čemer nikakor ne ovira izgradnje prometnega sistema v ravni in južozapadno od Gorice, ki ostaja Italiji.

Demografski razlogi

Slovenski del Goriške, ki bi po predlagani mejni črti ostal Jugoslaviji in kjer prebiva okoli 20.000 prebivalcev, bi izgubil z Gorico svoje edino mestno središče in ne bi imel nobenega naselja, kjer bi prebivalo nad 3000 prebivalcev. Na drugi strani bi mesto Gorica s 30.000 prebivalci izgubilo svoje gravitacijsko področje, kajti na ravni jugozapadno od Gorice je večje število manjših mest ne glede na to, da ta ravnina ne teži proti Gorici, ampak proti Vidmu in deloma proti Trstu. Po italijanski mejni črti bi imela i slovenski hriboviti kraji i italijanska ravnina svoja mestna središča.

Gospodarski razlogi

V gospodarskem pogledu bi prenehala z mejo, ki je predlagana, delitev dela med vsa agrarno proizvodno slovenske Goriske in med obrtjo ter trgovino v mestu Gorici. Industrija mesta Gorice bi izgubila vse sirovine, ki jih ne dobiva iz tujih držav (les ter sadje za industrijo konzerviranja sadja). Goriško tržišče bi izgubila svojo glavno funkcijo, po kateri je znano v tujih državah. Gorica bi bila ločena od Brd ter Vipavske doline, kjer je razvita agrarna monokultura, ki prodaja svoje zgodnje sadje in grozdje tujim tržiščem preko Gorice. Pri meji v smislu jugoslovanskega predloga teh vprašanj sploh ne bi bilo.

Upravni razlogi

Slovenska Goriska je imela v mestu Gorici svoje upravno središče in sicer že od leta, ko so srednjeveški goriški grofje ustanovili mesto in razširili svoje oblast po dolini gornje in srednje Soče in Vipave. Zveza med pokrajino in mestom je bila tako pristna, da je cela pokrajina dobila svoje ime po mestu. Ta pokrajina je po ogromni večini prebivalstva slovenska; ravnina južnozapadno od mesta ni bila do 19. stoletja v nikakršni zvezi z mestom, temveč pod beneško oblastjo ali pa je bila del gradiščanske grofije. Tudi v 19. stoletju, ko je bil del ravnine združen z Goriško-gradiščansko grofijo sta bili dve tretjini prebivalstva te pokrajine slovenski.

Da je ozka zveza med slovensko Gorisko in mestom Gorico, nikakor pa ne med mestom in nižino južnozapadno od njega, je nehoti priznal tudi italijanski fašistični režim, ko je pri ustanovitvi italijanske goriske pokrajine, ki je obstojala med leti 1927—1943, pustil iz zemljepisnih, gospodarskih in upravnih razlogov v novi pokrajini skoraj ves slovenski del bivše avstrijske pokrajine, pri čemer je pokrajino na vzhodu povečal in izločil od Gorice dve tretjini italijanske ravnine južnozapadno od mesta ter to podredil videnski in tržaški pokrajini. Gorica je torej tradicionalno upravno, cerkveno in kulturno središče Goriske.

Gorica je z ostalo Goriško neločljiva enota

Mesto Gorica je skupno s slovensko Goriško enota v zemljepisnem, prometnem, demografskem, gospodarskem, upravnem in kulturnem pogledu, kar dokazuje tudi vsa zgodovina tega mesta. Mesto je življensko važnost za slovensko Gorisko. Vsa ta meja, ki bi ločila mesto od nje, bi pomenila za slovensko Gorisko nepopravljivo škodo in propad za mesto.

Del, ki bi po predlagani mejni črti pripadel Jugoslaviji, ima po popisu iz leta 1910 130.391 prebivalcev, med njimi 127.999 Jugoslovani in 1071 Italijanov, a po italijanskem popisu iz leta 1921 123.005 prebivalcev, med njimi 118.25 Jugoslovani in 4205 Italijanov ter Furlanov. Zato je popolnoma upravičena zahteva, naj se mesto Gorica in vsa naselja na njenem področju do etnične meje priključi Jugoslaviji.

Jugoslavija zahteva Tržič z okolico, tako da bi tekla meja ob Soči do izliva v morje

Predlagana mejna črta prepušča Italiji vse področje Tržiča z okolico, namreč ozemlje med robom Krana na vzhodu in reko Sočo na zapadu, 109 km² s približno 40.000 prebivalci. Jugoslavija zahteva priključitev Tržiča z okolico tako, da bi potekala meja med Jugoslavijo in Italijo po teku reke Soče vse do njenega izliva v Jadransko morje.

Prebivalstvo Tržiča, italijansko kakor slovensko zahteva priključitev k Jugoslaviji.

O etnični sestavi prebivalstva ni mogoče dati točnih podatkov, kajti »občevalni jezik« tega prebivalstva je bil ugotovljen samo v avstrijskih popisih prebivalstva in v prvem ita-

Izvršni odbor Osvobodilne fronte mirovni konferenci

Izvršni odbor Osvobodilne fronte Slovenije je poslal predsedništvu mirovne konference v Parizu naslednji poziv:

Izvršni odbor Osvobodilne fronte Slovenije, vodstvo vsenarodnega osvobodilnega gibanja, ki je že v prvih mesecih nemško-italijanske okupacije v letu 1941. združilo vse demokratične in antifašistične Slovence v trdno organizirano celoto ter jih dvignilo k oboroženemu odporu proti okupatorju, se spriče obravnavanja naših zapadnih mej zaveda vse daljnosežnosti bodočih odločitev in opozarja nanjo tudi mirovno konferenco.

Izvršni odbor Osvobodilne fronte je v najtežjih okoliščinah, v osrčju in na stikališčih obeh fašističnih imperijev uspešno vodil svoje nevarno delo tudi s tem, da se je čisto skliceval na sklepe Atlantske listine. Marsikateri Slovenec je junsko prestopal pregone, mučenja in je žrtvoval premoženje, kri, zdravje in življenje zaradi trdne vere v načelo samoodločbe narodov, potrjeno in ponovno proglašeno v Atlantski listini.

Ko poziva mirovno konferenco, naj nam prizna mejo, kakršne zahteva jugoslovanska delegacija, mejo, ki obsegajo samo to, kar je resnično naše po naravi, zgodovini in po docela enotni volji ljudstva, ki prebiva na obravnavanem ozemlju, jo opozarja ne samo na težko stvarno škodovanje naroda, ki je s težkimi žrtvami vztrajal na strani zaveznikov vsa vojna leta, temveč tudi na usodne moralne posledice v tem junaskem in globoko kulturnem narodu, če bi mu bila s krivično razsodbo dokončno ubita vera v tako dragocene dokumente demokratične misli, kakršen je imenovana Atlantska listina.

Ta poziv, ki vsebuje in združuje v sebi vse številne pozive slovenskega ljudstva mirovni konferenci, ji naslavlja vodstvo Osvobodilne fronte, ki tudi danes predstavlja ves slovenski narod in ki v imenu njegove strnjene volje ponovno zahteva, naj mu mirovna konferenca prizna samo to, a tudi vse to, kar je njegovo.

Sekretar:
MIHA MARINKO I. r.

Predsednik:
JOSIP VIDMAR I. r.

Jugoslavija zahteva Tržič z okolico

Nadaljevanje s 1. strani

bivalstva. Prebivalstvo tržiškega področja je že med vojno aktivno sodelovalo v borbi proti fašizmu in nacizmu.

Po zaključku vojne je vse prebivalstvo ne glede na narodnost po svojih organizacijah, na zborovanjih ter v stavkah stalno zahtevalo, naj se to ozemlje priključi Jugoslaviji. Izmed delavcev, ki delajo v teh industrijskih podjetjih, stanuje samo

en del na področju občin tega sektorja, dočim prihaja večji del vsak dan iz različnih občin na Krasu in celo iz Vipavske doline ter Brd. Iz tega je jasno razvidno, da je življenje v Tržiču povzeto z življenjem teh slovenskih pokrajin. Industrija tega področja bi dobila v Jugoslaviji ugodno tržišče za vse svoje proizvode, dočim bi pomenila priključitev k Italiji pod sedanjimi pogoji, propast vseh panog industrije v Tržiču.

Poljski delegat za priključitev Trsta k Jugoslaviji

Pariz, 7. sept. (Tanjug.) Na večerajšnji seji politično-teritorialne komisije za Italijo se je nadaljevalo razpravljanje o razmejitvi med Jugoslavijo in Italijo.

Najprej je govoril predstavnik Poljske Winiewicz. Ob pričetku svojega govora je poudaril izredno podobnost med problemom Trsta, važnega sredozemskega pristanišča z jugoslovanskim zaledjem in z italijanskim etnično večino v mestu samem, ter problemom baltičkega pristanišča Gdansk s poljskim zaledjem in nemškim prebivalstvom v mestu samem.

Oni, ki rešujejo vprašanje Trsta, je dejal Winiewicz, morajo upoštevati primer Gdanska kot važen opomin. Dočim so v dobi Versailles-a strokovnjaki na eni strani bili mnenja, da je treba Gdansk priključiti Poljski, so politiki na drugi strani sklenili, da dajo Gdansk status svobodnega mesta. Zgodovina nam je pokazala nepravilnost tega sklepa. Pod nobenim pogojem ni mogoče pristanišča ločiti od njegovega naravnega zaledja. Dokler je bil Trst pristanišče Srednje Evrope — Avstrije, Bavarske, Madžarske, Češkoslovske, južne Poljske in v prvi vrsti Slovenije ter Hrvaške, se je razvijal. Znan angleški pisec A. J. Taylor, strokovnjak v tem vprašanju, je pisal: »Italija nima v Trstu nikakršnih gospodarskih interesov. Pustiti Trst v rokah Italije, pomeni obsoditi ga v propast, ohraniti ovrati gospodarski razvoj Jugoslavije. Trst je vsled svojega zemljepisnega položaja po usodi določen za najvažnejše pristanišče Jugoslavije, dočim ima Italija dovolj drugih važnih pristanišč.«

Winiewicz je opozoril, da bi bilo v vprašanju Trsta napaka upoštevati samo etnična dejstva in zanemarjati ostale ekonomske in zemljepisne okoliščine. Ki govore za najtesnejšo povezanost Trsta z Jugoslavijo, kakor tudi, da bi lahko Trst postal, odcepljen od Jugoslavije, po primeru Gdanska in svobodnega mesta Reke izhoda točka novih napadov. Po mnenju poljske delegacije, da mora biti internacionalizacija Trsta takva, da bodo njegove zveze z Jugoslavijo čim tesnejše ter njegovo ozemlje čim manjše, kajti vsako večje ozemlje, ki bi bilo pridruženo Trstu, bi pomenilo isto, kakor je pomenil koridor za Gdansk.

Ob zaključku svojega govora je poljski delegat izjavil, da bi predlog o razmejitvi, ki ga je predložila beloruska delegacija, lahko služil kot kompromis, ki bi spravi v sklad različna mnenja delegatov na mirovni konferenci.

Zastopnik Albanije pred ekonomsko komisijo za Italijo

Pariz, 6. sept. (Tanjug.) Na današnji seji ekonomske komisije za Italijo so pričeli govoriti zastopniki držav, ki imajo reparacijske terjatve do Italije, in sicer Grčije, Albanije, Poljske, Jugoslavije, Belgije, Brazilije, Velike Britanije, Abesinije, Holandije, Norveške, Francije in Egipta.

Preden je predsednik komisije indijski delegat Bohore dal besedo grškemu delegatu, je predstavnik Jugoslavije, Vladimir Simić, zahteval, naj Albanija v skladu s sklepom plenarne seje od 14. avgusta prisloveste seji, ker mora tudi Albanija obrazložiti svoje stališče glede reparacij.

Proti navzočnosti Albanije sta se izrazila zastopnika Grčije in Velike Britanije.

Po odločnem nastopu predstavnika ZSSR Ataturjana in po prizadevanju beloruskega, francoskega in jugoslovanskega predstavnika je bil sprejet francoski kompromisni predlog, naj zavzame albanska delegacija mesto za konferenčno mizo tako za čas svojega govora, kakor tudi med splošno razpravo, in da naj pred njo stoji uradni napis »Albanija«.

Zatem je grški predstavnik obrazložil stališče Grčije glede vprašanja italijanskih reparacij v tem smislu, da po eni strani reparacije ne smejo popolnoma uničiti gospodarstva dežele, ki naj jih plača, da pa po drugi strani ne smejo ostati dežele, ki so bile žrtve fašistične napadalnosti, v slabšem položaju kakor prejšnji napadalec.

V imenu albanske delegacije je govoril albanski minister za pravosodje Manol Komoni, ki je poudaril, da mora mirovna konferenca slediti načelom pravičnosti in priznanja narodov, ki so žrtvovale vse za zavezniško zmago. Odločitve konference morajo čim bolj olajšati rane teh narodov. Albanija zahteva reparacije, ker so pravične, ker mora obnoviti svoje domove, ki so jih porušili Italijani. Albanski narod pričakuje, da se bo njegova pravica spoštovala.

V ekonomski komisiji za Italijo je jugoslovanski delegat obrazložil stališče Jugoslavije

Pariz, 7. sept. Na večerajšnji seji ekonomske komisije za Italijo so obrazložili svoje stališče glede na italijanske reparacije delegati Poljske, Jugoslavije in Belgije.

Po izjavi obrazložitvi (ki jo bo objavil prihodnjik) je jugoslo-

vanski delegat Vladimir Simić priobčil zahtevo, da mora plačati Italija Jugoslaviji za reparacije 1 milijardo 300 milijonov dolarjev, to je eno petnajstino ali celo eno dvajsetino vrednosti italijanskih izdatkov za priprave za napadalno vojno.

Britanske reparacijske zahteve do Italije

Rim, 7. sept. (Tass.) List »Unita« razpravlja o spomenici britanske vlade o reparacijah Italije, ki je bila

Ugotovitve jugoslovanskega delegata v ekonomski komisiji za Balkan

Pariz, 6. sept. (Tanjug.) Ekonomsko komisija za Balkan in Finsko je pričela večeraj razpravljati o členu 24 načrta mirovne pogodbe z Rumunijo. Kakor je bilo že javljeno, obstajata dve redakciji § 4 člena 24. Ena je ameriška, podprta po Franciji in Veliki Britaniji. Ta določa, da mora Rumunija povrniti državljano Zdrženih narodov vso škodo na njihovih imovini. To bi pomenilo, da bi morala Rumunija tujim industrijskim podjetjem povrniti vso škodo, ki so jo utrpeli zaradi vojaških operacij. Nasprotno stoji sovjetska redakcija čl. 24 na stališču, da Rumuniji ni treba kot državi, ki je prav tako sodelovala v vojni proti Nemčiji, dati polne odškodnine, ampak samo tretjino.

Danes je član delegacije ZSSR Geraščenko naglasil, da je komisija pri sprejetju čl. 22 sprejela načelo o delnem plačilu reparacij. Isto načelo se mora sprejeti tudi sedaj, ko gre za kompenzacijo tujim državljanom v Rumuniji.

Jugoslovanski delegat Rašović je izjavil med drugim:

»Jugoslovanska delegacija se zahvaljuje delegaciji Zdrženih držav Amerike, ki je predlagala splošno in načelno razpravo o členu 24 rumunske mirovne pogodbe. Jugoslovanska delegacija meni tako kakor delegacija Zdrženih držav Amerike, da morajo o predmetu, o katerem govori čl. 24, izraziti svoja mnenja vse delegacije. Jugoslovanska delegacija meni, da vsebina čl. 24 rumunske mirovne pogodbe, kakor tudi določba pogodb z drugimi državami, ki se tičejo istega predmeta, ustreza sprejetim načelom o reparacijah. V načelu smo priznali oškodovanim državljanom Zdrženih narodov pravico do povračila škode, ki jo je povzročil sovražnik, toda višino odškodnine smo omejili na delno povračilo, da ne bi ogrožali ekonomske moči in obnove sovražnih držav. To je v ostalem tudi koristno in pravično.«

V zvezi s točko 4 člena 24 zahteva predlog Zdrženih držav Amerike integralno povrnitev ne samo vse škode, ampak tudi za izgubo zavezniške imovine na ozemlju sovražnih držav, dočim zahteva sovjetski predlog samo povračilo škode v višini tretjine predvojnne vrednosti.

Jugoslovanska delegacija meni, da sta oba predloga več ali manj v nasprotju s sprejetimi načeli o plačevanju reparacij in sicer: 1. Zato, ker se premaganim državam nalaga breme, čegar učinek ni določen in bi njegova realizacija mogla prečiti gospodarski dvig in obnovo premaganih držav, o čemer je komisija doslej vodila posebno skrb. Ko so reševali vprašanje rumunskih reparacij v korist Sovjetske zveze, so mnoge delegacije izrazile bojazn, da rumunsko gospodarstvo ne bo moglo prenesti plačevanja tako velikih reparacij, čeprav je vsota, ki jo zahteva ZSSR, znosna in čeprav rumunska delegacija ni ugovarjala, da bi jo plačilo reparacij moglo spraviti v težak gospodarski položaj, nasprotno, rumunska delegacija je izrazilo svojo zahvalo ZSSR glede na njene reparacijske zahteve. To da pri tem zahtevajo integralno povrnitev škode na zavezniški imovini, ne da bi vodili račun o posledicah za premagano državo. Samo po sebi se vsiljuje vprašanje, zakaj so nekatere delegacije zahtevale, da se zaščiti Rumunija, ko tega ni zahtevala in je zahtevala odškodnino predstavljala samo majhen del povzročenih škod, sedaj pa, ko zahtevajo integralno povrnitev škode na zavezniški imovini, iste delegacije molče. Jugoslovanska delegacija nasprotuje takemu neenakemu tretiranju zavezniških pripadnikov v pogledu povračila za povzročeno škodo in zahteva, naj se uporabi isto načelo za prizadete ne glede na to, ali je bila škoda povzročena na ozemlju zavezniških držav, ali pa na ozemlju sovražnih držav.

Člen 24 daje ogromno prednost osebam, ki so svojo imovino plašali z namenom dobička in sicer pod fašističnim režimom. Jugoslovanska delegacija predlaga, naj se odškodnina za vse izgube zavezniške imovine izplača v onem obsegu, kakor se plačujejo reparacijske zahteve narodov, katerih ozemlje je bilo okupirano. To zahteva morala in pravičnost.

predložena sekretarijatu mirovne konference, in poročila, da znaša skupna vsota reparacij, ki jo zahtevajo Vel. Britanija, njeni domoniji in Kolonije od Italije, 2 milijardi 882 milijonov funtov sterlingov, kar je po uradnem tečaju enako vsoti 592 milijard italijanskih lir ali stvarni vrednosti 4032 milijard lir ali približno 10 milijard dolarjev. Ta vsota je enaka skupni vsoti vseh dohodkov Italijanske države blaginje v 16 proračunskih letih. Omejenji znesek angleških reparacijskih zahtev do Italije je razdeljen takole: odškodnina za trgovske ladje, ki jih je potopila italijanska mornarica, 70 milijonov funtov, nadomestilo za škodo, ki so jo povzročili italijanski bombniki na otoku Malt, 29 milijonov, nadomestilo za škodo, ki jo je imela Britanija v 300 milijard okupacijskih lir, ki so jih emilirale britanske oblasti v Italiji, in ki prav tako padojo v breme italijanske vlade.

Razen tega ni v znesku britanskih reparacijskih zahtev vsota 1 bilijon in 300 milijard okupacijskih lir, ki so jih emilirale britanske oblasti v Italiji, in ki prav tako padojo v breme italijanske vlade.

Predlog Zdrženih držav zahteva povračilo škode v onj meri, kakršna je bila povzročena podjetjem in pripadnikom Zdrženih narodov, ki bi mogli dokazati, da so bile udeležene pri neki družbi ali podjetju, ki ne pripada Zdrženim narodom. Ni treba dokazovati, da je tak ukrep nepravičen in da bi mogel povzročiti številne zlorabe in iluzije. Ne bom podrobno navajal, kolikšna škoda je bila med vojno povzročena Jugoslaviji in njenim državljanom. To bom storil, ko bodo prišle na vrsto pogodbe z Madžarsko in Bolgarijo, pri katerih je Jugoslavija zainteresirana, vendar poudarjam, da spada Jugoslavija v vrsto onih držav, ki so pretrpele največjo gmotno škodo. Nad 20% njenega prebivalstva je ostalo povsem brez strehe. Zato predlaga jugoslovanska delegacija, da se točka 4 § 24 spremeni in naj se glasi, da je treba povračilo škode osebam, katerih imovina je na ozemlju sovražnih držav, določiti po istih načelih in v istih zneskih kot povračilo škode osebam, ki so utrpeli škodo, ki jo je povzročil sovražnik v njihovih lastnih državah.

Za jugoslovanskim delegatom je govoril delegat Bele Rusije, ki je poudaril, da ni mogoče rešiti vprašanja kompenzacije, ako ni znana njihova višina, odnosno, do kdaj jih je treba plačati. Pri odmerjanju kompenzacij je treba upoštevati rumunske izgube v času njenega sodelovanja v vojni na strani zavezničev.

Kanadski predstavnik je govoril v korist ameriškega predloga. Tudi predstavnik Velike Britanije Hull je podprl ameriški predlog. Bil je zelo odkrit in dejal, da mora Velika Britanija voditi račun o svojih državljanih, ki izvažajo kapitala v tuje države.

Vsem govornikom, ki so se zavzemali za ameriški predlog je odgovoril predstavnik ukrajinske delegacije Tarasčenko. Grajal je mnenje, da ni treba, da bi bila med kompenzacijami in reparacijami kaka zveza. Tak zaveza je potrebna ne zato, ker so po izjavi posameznih delegatov zavezniške države mnogo bolj zainteresirane na kompenzacijah, kakor na reparacijah.

Ker je bilo že pozno, je bila seja odgodena na prihodnji dan.

Rumunske zahteve Madžarski

Pariz, 7. sept. (AFP) Rumunija je bila predmet razprav v dveh izmed treh komisij, ki so zasedale komisijske v politično-teritorialni komisiji za Rumunijo je Franasovici, rumunski poslanik v Londonu, izrazil pripombe k členom osnutka mirovne pogod-

SLOVESEN SPREJEM BOLGARSKE MLADINSKE BRIGADE V SOFIJI PO VRNITVI IZ JUGOSLAVIJE

Sofija, 6. sept. Včeraj ob 17.30 je priselila v Sofijo mladinska delovna brigada, ki je pomagala jugoslovanski mladini pri gradnji proge Brčko—Banovič. Sprejemu so prisostvovali jugoslovanski poslanik Kovačević, predsednik glavnega odbora splošne zveze delavskih sindikatov Rajko Damjanov, člani glavnega izvršnega odbora bolgarske demokratske mladine ter veliko število meščanov. Vlak, s katerim je priselila brigada, je bil okrašen s cvetjem in slikami ustanovitelja Domovinske fronte Georgija Dimitrova ter maršala Jugoslavije Tita.

Poslanik Kovačević je v svojem kratkem pozdravu med drugim dejal: »Mladinska proga Brčko—Banovič ni samo proga, ki bo vezala dve pokrajini Jugoslavije, to je proga enotnosti slovenske mladine. Proga Brčko—Banovič, kakor tudi ostala mladinska dela v Bolgariji in Jugoslaviji, so samo deli te herojske poti.«

Predsednik glavnega odbora splošne zveze delavskih sindikatov Rajko Damjanov je v svojem govoru dejal: »Včeraj sem se vrnil iz Pariza, kjer sem bil član bolgarske delegacije na mirovni konferenci. Reči moram, da nas je jugoslovanska delegacija branila z redko požrtvovalnostjo. Jugoslovanski delegati so bili vedno nastopili, kadar je bilo treba odbiti krivičen napad proti naši demokratski državi.« Damjanov je končal svoj govor z vzkliki Georgiju Dimitrovu, maršalu Jugoslavije Titu in balkanski mladini.

de, ki določajo rumunske obveznosti glede mednarodnih pogodb. Pripombe se tičejo predvsem odnosov z Madžarsko.

Rumunija zahteva, da mora Madžarska:

1. priznati sporazum o določitvi rumunsko-češkoslovske meje iz leta 1925, ki ga budimpeštanska vlada nikdar priznala;
2. plačati Rumuniji repačacije, ker se je bojevala proti njej od avgusta 1944 dalje;
3. vrniti Rumuniji zasebno lastnino, ki so jo od l. 1940. odpeljale iz Transilvanije madžarske oblasti in madžarska armada;
4. priznati Rumuniji gotove olajšave v železniškem prometu.

Komisija za Rumunijo je sklenila predložiti rumunske zahteve politično-teritorialni komisiji za Madžarsko.

Rumunija bo postavila Madžarski še nekatere zahteve, ki jih je navesti komisiji za Madžarsko, ker niso omejene o mirovni pogodbi.

Politično teritorialna komisija za Finsko zaključuje delo

Pariz, 7. sept. Na seji politično-teritorialne komisije za Finsko so 5. sept. razpravljali o čl. 32, ki določa, da morajo v teku 18 mesecev ministri ZSSR in Anglije razpravljati v Helsinkih s finsko vlado o vseh vprašanjih v zvezi z izvedbo in tolmačenjem mirovne pogodbe. Avstralski predlog za ustanovitev posebnega pogodbenega izvršnega komiteja je bil odklo-njen. Zanj je glasovala samo Avstralia. Nato je bil čl. 32 sprejet brez sprememb.

Člen 33 je bil predložen v sovjetski in angleški redakciji. Angleški predlog je določal, naj bo za reševanje sporov v zvezi s tolmačenjem in izvedbo mirovne pogodbe, pristojno mednarodno sodišče, dočim predlaga sovjetski predlog neposredne diplomatske razgovore. Razprava o tem členu je bila preložena. Angleški predstavnik je pristal na predlog sovjetskega delegata, da se spremeni redakcija angleškega predloga.

Komisija je soglasno sprejela zadnji 34. člen, ki govori o ratifikaciji pogodb in je sklenila, da bo na prihodnji seji razpravljala o avstralskem predlogu glede tega člena.

Zastopniki italijanskega tiska na mirovni konferenci so znani fašisti

Rim, 7. sept. List »Unita« poroča, da je poslala italijanska vlada kot zastopnika italijanskega tiska na mirovno konferenco prav tiste novinarje, ki so se izkazali kot fašisti v času Mussolinija in ki so spremljali Ciana na njegovih uradnih polovanjih po tujini. List vprašuje, kakšne koristi more imeti Italija od zastopnikov tiska tipa Cingarella, ki je več let zastrepal italijansko javno mnenje proti Jugoslaviji. Salvatoria Aponte, o čigar fašistični preteklosti ni potrebno niti govoriti ali Vittoria Goresia, ki je bil dopisnik pariških fašističnih listov med nemško okupacijo. »Unita« pravi, da bo novoznane teh novinarjev v Parizu samo pokazala, da je Italija še vedno dežela, ki ne zasluži prijateljstva civiliziranih in zaslužnih narodov.

Vodja avstralske opozicije obsoja zunanjo politiko dr. Evatta

Adelaide, 7. sept. (Associated Press) Bivši predsednik avstralske vlade, šef opozicije Menzies je v nekem volivnem govoru ostro napadel avstralsko vlado zaradi njene katastrofalne politike, ali še točneje, ker sploh nima lastne zunanje politike.

Menzies je dejal, da je dr. Evatt, minister za zunanje zadeve, šef avstralske delegacije na mirovni konferenci, zbudil »mnogo veselja in užitek reakcionarnemu tisku Zdrženih ameriških držav, ker se je stalno držal za rep britanskega leva in s tem daljaj snov za naslove časopisnih polkov. Mac Cornyca«. Dodal je, da je dr. Evatt edini predstavnik tiste zunanje politike Avstralije, ki ustreza njegovemu lastnemu pojmovanju.

Zastopniki visokošolske mladine iz 11 držav na obisku v Jugoslaviji

Beograd, 7. sept. Danes je prislo v Jugoslavijo po končanem mednarodnem visokoškolskem kongresu v Pragi 30 delegatov iz 11 držav, ki bodo ostali nekaj časa v naši deželi kot gosti naše visokošolske mladine, da bi se spoznali z življenjem in delom naše mladine. Med gosti so delegati Francije, Anglije, Amerike, Finske, Kanade, Irške, Belgije, Grčije, Mehike, Indije in Indonezije.

Na železniki postaja je sprejel delegate predstavnik Centralnega sveta Ljudske mladine Jugoslavije Mile Norič. Pri sprejemu je bil tudi predsednik mestnega odbora mladine Jugoslavije Milutin Baltić. Vsi delegati so izrazili željo, da bi lahko prebili nekaj časa na Mladinski progi.

V Beograd so se vrnil tudi delegati naše visokošolske mladine, ki so sodelovali na kongresu.

VREMENSKA NAPOVED
za nedeljo, dne 8. septembra:
Jasno, zelo vroče, podnevi vetrovno, zvečer ali v noči na ponedeljek dež in nevihte ter ohladičev.

Slovenski narodno osvobodilni svet — prvo vrhovno predstavništvo slovenskega naroda

Slovenski narodno osvobodilni svet bo na svojem drugem rednem zasedanju, ki se bo pričelo 9. septembra, sprejel zakon o ustavodajni skupščini Ljudske republike Slovenije in zakon o volitvah ljudskih poslancev v ustavodajno skupščino slovenskega naroda. Tako bomo Slovenci preko svobodno izvoljenih predstavnikov v kratkem izglasovali ustavo, s katero si bomo prvič v zgodovini uredili življenje po svoji volji.

Slovenski narod se je bori že od leta 1848. za svojo narodno samostojnost, vendar so po krivdi reakcijskih politikov, ki so v skrbi za lastne koristi vedno iskali zaveznike pri nazadnjaških, ljudstvu sovražnih silah, buč vsi njegovi napori vse od leta 1848. pa do zloma predaprilske Jugoslavije brez uspeha. Leta 1918. je slovenski narod obnemel z drugimi jugoslovanskimi narodi z navdušenjem pozdravil nastanek Jugoslavije, ker je upal, da se mu bo končno uresničila stoletna težnja po svobodni in narodni samostojnosti. A njegova pričakovanja se niso izpolnila, kajti zamanjal se je samo gospodar, bič pa je ostal. Če je bil prej bič v rokah avstrskega dvora, ga je sedaj vihla beograjska čaršija, pri čemer so ji slej ko prej pomagali vsi tedanji vodilni slovenski politiki, ki so se bojazni pred lastnim ljudstvom sklepali sporazume z vsemi protiljudskimi režimi, da bi se obržak na oblasti. Slovensko ljudstvo je vso težko dobo predaprilske Jugoslavije moralo doživljati razočaranje za razočaranjem, saj je protiljudskim politikom pomnilno drobiž, s katerim so kupovali ministrske stolce v tistem državnem aparatu, ki je v njem beograjska čaršija izvajala politiko najhujšega nacionalnega zatiranja in gospodarskega izkoriščanja tako slovenskega kot tudi drugih jugoslovanskih narodov.

Zaradi take politike je bila predaprilska Jugoslavija ječa narodov, zaradi take politike so rasla nasprotja in celo mržnja med jugoslovanskimi narodi, ki so stari oblastniki razpolagali zato, da ne bi ljudstvo spoznalo pravega krivca zatiranja. Tako politika je bila končno kriva, da je Jugoslavija postala plen italijanskega in nemškega fašizma, ka so mu protiljudski politiki že zdavnaj na stežaj odprli vrata v Jugoslavijo.

Zato je bilo naravno, da so jugoslovanski narodi, ki so ob zlomu bivše jugoslovanske vojske spoznali pravi vzrok poraza, začeli voditi prav tako dosledno borbo proti bivšim protiljudskim oblastnikom kot proti okupatorju. Kot drugi zatirani jugoslovanski narodi, je spoznalo tudi slovensko ljudstvo, da mora uresničiti svoje davne nacionalne težnje ne tako, da vzame svojo usodo v lastne roke in s tem onemogoči povratek starega.

Že takoj v začetku osvobodilne borbe je pričelo slovensko ljudstvo polagati temelje ljudske oblasti, ki jih je v teku borbe nadalje razvijalo. Nastanek in razvoj slovenskega parlamenta sta tesno povezana z rastjo Osvobodilne fronte in osvobodilnih gibanj drugih jugoslovanskih narodov. Ker je Osvobodilna fronta takoj po predaprilskem zlomu združila v enotno borbeno skupnost slovensko ljudstvo, je mogel vrhovni plenum Osvobodilne fronte že na svoji drugi seji (oktobra 1941) ugotoviti, da predstavlja Osvobodilna fronta zaradi svojega vsejugskega značaja edino zakonito oblast na Slovenskem. Skladno s to ugotovitvijo se je Vrhovni plenum Osvobodilne fronte preimenoval v Narodno osvobodilni odbor, ki predstavlja v razvoju ljudske oblasti v Sloveniji prvo obliko poznejše izvoljene parlamenta. Čeprav Narodno osvobodilni odbor ni bil izvoljen, je bil vendar njegov nastanek po vsebini globoko demokratski, saj je njegove odloke (o zaščiti slovenskega naroda, o narodnem davku i. t. d.) izpolnjevalo vse slovensko ljudstvo v tolikšni meri, da so morale okupatorske oblasti ugotoviti, da predstavlja Osvobodilna fronta državo v državi.

Po kapitulaciji Italije so nastali vsi pogoji za nadaljnji razvoj vrhovnega predstavništva slovenskega naroda. Obširno osvobodeno ozemlje v tako imenovani Ljubljanski pokrajini in na Primorskem je namreč omogočilo vodstvu Osvobodilne fronte izvesti v zseh osvobojenih predelih volitve za Zbor odposlancev slovenskega naroda, ki so se sestali v dneh od 1. do 3. oktobra v Kočevju. Zbora se je udeležilo 572 poslancev. Navzoči so bili tudi odposlanci odborov Osvobodilne fronte iz Gorenjske, iz Stajerske, kjer se volitve še niso moge izvesti. Na tem zgodovinskem zborovanju so odposlanci izvolili 120-članski plenum Osvobodilne fronte, ki so ga zaradi dejstva, da je postala Osvobodilna fronta vseljidsko gibanje, proglasili za najvišjo zakonodajno in izvršilno oblast slovenskega naroda. Tako je slovenski narod prvič v zgodovini dobil svoj parlament in s tem potrdil pred vsem svetom, da hoče živeti kot svoboden in enakopraven narod.

Zbor odposlancev slovenskega naroda je napravil še drugo veliko dejanje, ko se je z izvolitvijo štirideset-članske delegacije za drugo zasedanje AVNOJ-a v Jajcu izrekel za novo, na narodni enakopravnosti zgrajeno Jugoslavijo. Na zasedanju v Jajcu so se vsi jugoslovanski narodi na osnovi pravice do samoodločbe in v pripranosti, da je Federativna Jugoslavija najboljšje jamstvo za svobodni razvoj in narodno neodvisnost slehernega naroda, izrekli, da hočejo živeti v skupni federativni državi. Zasedanje v Jajcu je nadalje potrdilo sklep plenuma Osvobodilne fronte Slovenije o priključitvi Slovenskega Primorja. S tem je uresničena težnja slovenskega naroda po Zedinjeni Sloveniji postala stvar vseh jugoslovanskih narodov, ki so to že nestetokrat potrdili ne samo z besedami, temveč tudi v dejanju.

Po drugem zasedanju AVNOJ-a je Slovenski Narodno osvobodilni odbor pristopil k načrtni graditvi slovenske državnosti v okviru Federativne Jugoslavije. Njegova osnovna naloga je bila ugotoviti temelje naše državnosti in razviti organe ljudske oblasti tako, da se bo preko njih slovensko ljudstvo uveljavilo kot neposreden urejevalec svoje države in domovine, skratka, da se bo zares začutilo gospodar na svoji zemlji. (Kardelj.) To svojo nalogo je slovenski Narodno osvobodilni odbor izpolnil na svojem drugem zasedanju dne 19. in 20. februarja 1944 v Črnomlju, na katerem se je tudi preimenoval v Slovenski narodno osvobodilni svet, da bi tako simboliziral poudaril značaj vrhovnega predstavništva slovenskega naroda. Na tem zasedanju so poslanci potrdili delo delegacije na drugem zasedanju AVNOJ-a in poudarili, da bo slovenski narod častno izpolnil obvezo do skupne domovine, v katero se je prostovoljno vključil. Poslanci so nadalje položili temelje za svobodno bodočnost z Deklaracijo o pravicah in dolžnostih slovenskega naroda in z odlokom o volitvah v Narodno osvobodilni odbore, ki polaga po načelu pristne ljudske demokracije oblast v roke ljudstva samega, medtem ko opravljajo odbori Osvobodilne fronte odslej izključno politične naloge. S posebnim odlokom, ki jemlje na znanje sklep predstavnikov primorskega ljudstva o razpustu posebnega predstavništva Slovenskega Primorja, je Slovenski narodno osvobodilni svet postal najvišje predstavništvo tudi za Slovensko Primorje, s čimer je bila uresničena v borbi izpričana volja primorskega ljudstva. Kot urejevalec vsega življenja na Slovenskem, je Slovenski narodno osvobodilni svet sklepal tudi o številnih gospodarskih, prostornih in kulturnih problemih. S posebno Deklaracijo je predložil predsedstvu SNOS-a, ki vrsi med zasedanjem parlamenta najvišjo oblast, naj osnuje upravne odseke, ki se bodo razvili v ministrstva bodoče slovenske vlade.

Dne 5. maja 1945 je predsedstvo Slovenskega narodnega osvobodilnega sveta izdalo v Ajdovščini zakon o Narodni vladi Slovenije, ki jo je tvoril Boris Kidrič, se istega dne sestavil. Z imenovanjem Narodne vlade Slovenije kot najvišjega izvršnega in nadrednega organa Slovenskega naroda osvobodilnega sveta je bil dokončno dograjen naš prvi parlament, nosilec vrhovne oblasti in suverenosti slovenskega naroda.

Tako je bila v osvobodilni borbi uresničena stoletna zahteva slovenskega naroda po svobodni in neodvisnosti. Danes smo Slovenci suvereni narod, ki svobodno odloča o vseh ne samo kulturnih, temveč tudi gospodarskih in političnih vprašanjih svojega življenja in ki v starih naše skupne domovine odloča kot enakopraven narod v bratskem sporazumu z drugimi narodi Jugoslavije.

Svojo samostojnost smo dosegli, ker smo prelomili s svojo politično preteklostjo in se naslonili na osvobodilna gibanja drugih jugoslovanskih narodov ter na napredne sile s Sovjetsko zvezo na čelu. Ključ za razumevanje te največje pridobitve slovenskega naroda je v ljudski oblasti, ki so si jo priborili jugoslovanski narodi. Kajti nacionalna enakopravnost se more uresničiti le tam, kjer oblast ni v rokah protiljudskih sil, ki vlečejo koristi iz zatiranja naroda po narodu in človeka po človeku, le tam, kjer je oblast v rokah delovnega ljudstva.

Na sedanjem zasedanju bo Slovenski narodno osvobodilni svet z izglasovanjem zakona o Ustavodajni skupščini in zakona o volitvah poslancev v Ustavodajno skupščino končal svoje zgodovinsko poslanstvo. Njegovo delo pa bo z utrjevanjem pridobitve narodno osvobodilne borbe nadaljevala Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije, ki jo bo še letosnje jeseni na svobodnih volitvah izvolilo slovensko ljudstvo.

Maršal Tito sprejel ameriškega veleposlanika

Beograd, 7. sept. Predsednik vlade FLRJ maršal Josip Broz Tito je sprejel danes izrednega veleposlanika ZDA G. R. Pattersona.

Britanska poslanca pri maršalu Titu

Beograd, 7. sept. Predsednik vlade FLRJ maršal Tito je sprejel popoldne člana britanskega parlamenta G. G. Binga in Juliana W. Snowa.

Poljski veleposlanik se je vrnil v Beograd

Goriška fronta

Pred tremi leti je kapitulirala Italija. Bil je to pomemben dan druge svetovne vojne, uspeh vedno silnejših udarcev Rdeče armade po silah osi, plod naraščajoče moči osvobodilnega gibanja in nujnost zaradi tesnejšega sodelovanja zavznih držav. Velika zmaga antifašističnih sil je bila hkrati manifestacija sile Narodno osvobodilne vojske Jugoslavije, važen datum v njeni rasti. Še prav posebno pa je 8. september 1943, pomemben za prebivalstvo Slovenskega Primorja in vse Julijske krajine.

Res, če bi šlo vsem državam, ki sedaj sklepajo v Parizu o razmejitvi med Jugoslavijo in Italijo, za resnične dokaze o pripadnosti Julijske krajine, potem jim ne bi bilo treba mnogo več kakor spoznati se s temi dnevi na Primorskem in v Istri. Treba bi bilo samo priznati to, kar je v tistih dneh napravilo slovensko in hrvaško ljudstvo skupaj z italijanskim delovnim ljudstvom, in na drugi strani to, kar je napravila italijanska okupacijska vojska skupaj z organi italijanske oblasti.

Ljudstvo Julijske krajine se je takrat dvignilo k splošni narodni vstaji. Ni bilo nepravilno, saj se ni nikdar spriznalo z italijanskimi okupacijami. Že prej, vseh petindvajset let, so padale žrtve v neuklonljivi borbi za svobodo, za združitev z Jugoslavijo. Vstop Italije v vojno je bil znak za prve napade na vojaške objekte. Osvobodilna fronta v Sloveniji, začetki partizanskih borb v Sloveniji in v Jugoslaviji, so dali nov organizacijski razmah oboroženi borbi primorskega ljudstva. Od takrat naprej niso prenehale partizanske akcije manjšega in večjega obsega. 8. septembra 1943. pa so se sprostile vse sile primor-

skega ljudstva z gesli Osvobodilne fronte za dokončni zlom italijanskega imperializma, za obrambo domovine pred novo okupacijo. Vojaško neorganizirano, toda oboroženo ljudstvo — vojska Matije Gubca, kakor jo imenujejo Primorci — je preko noči pomnožilo vrste Primorskega odreda na 15.000 mož. In še so z vseh strani hitele na zborna mesta nove čete, novi, na hitro organizirani bataljoni. V Trstu in v Trzinu so se vodile borbe, Gorica je vzvalovala v manifestacijah za novo Jugoslavijo.

Ze pa so tudi Nemci hiteli proti Gorici. Začele so se borbe za mesto — goriška fronta. Stiranjst dni je vojaško neizveščana in slabo oborožena, toda odločna »vojska Matije Gubca« vdržala fronto in vrgla iz stroja preko 5000 nemških vojakov, kljub njihovi ogromni premoči v tankih in topovih.

Nikdar, kljub mnogim ofenzivam, se Nemcem ni posrečilo za tretjo vstaje primorskega ljudstva, ki je dobivalo vse večje borbene izkušnje in vse trdnjše vojaško organizacijo. V borbah se je formiral in v borbah je rasel IX. korpus, ki je končno s IV. Armijo osvobodil Julijsko krajino.

Svojo vojsko, pa tudi svojo oblast si je postavilo ljudstvo takrat sredi borb. Sredi nemške ofenzive je ljudstvo izvršilo volitve za zbor odposlancev slovenskega naroda, ki jih je razpisal Izvršni odbor OF, in s tem izpričalo, da je oblast ljudstva oblast Osvobodilne fronte. Osvobodilna fronta pa je v očeh vsakega Primorca pomenila Slovenijo in v njej združitev z Jugoslavijo.

V težkih dneh borb z nemškimi okupatorjem je Slovensko Primor-

je in Istro branilo slovensko in hrvaško ljudstvo skupaj z italijanskim delovnim ljudstvom. Borilo se je v Trstu in v Trzinu, borilo se je v Gorici in za Gorico. Upravičeno poudarjajo danes Primorci in z njimi vsi jugoslovanski narodi: »Kjer so naše žrtve, tam so naše meje!«

Pa tudi italijanska okupacijska vojska in predstavniki vsiljene italijanske oblasti so s svojim ravnanjem dokazali, kje so njihove meje. Iz vse Julijske krajine sta italijanska vojska in italijanske uradništvo bežala preko Soče v italijanske pokrajine ali v nemška oporišča. Hiteli so domov, tu, na teh tleh, so bili vedno tuji. Zakaj bi torej žrtvovali življenja za zemljo, ki ni bila nikdar njihova? V trenutkih, ko gre za življenje, se odkrije vse.

Ni torej čudno, če je junaško borbo ljudstva za svojo zemljo spremljala na goriški fronti izdaja badoglijevskoga generala in njegovih oficirjev. Po dogovoru s štambom cone bi morala namreč italijanska divizija »Torino« pod poveljstvom generala Malagutija skupno z našimi enotami braniti ozemlje pred prodirajočimi Nemci. Badoglijevski general in njegovi oficirji so dogovor prekršili in so se začeli brez boja umikati. Niso se hoteli boriti za to zemljo, niso se hoteli boriti za Trst. Naše edine so jih razorožile in razoroženi so odhajali preko Soče.

Nobene teorije o »etničnem ravnotežju« ne morejo zakriti dejstev, ki jih je pokazala borba. Najbolj pravičen plebiscit je bil izvršen že pred tremi leti in takrat so se dejstva skladala. Pravičnica in trajna rešitev mirovne konference je lahko samo ena. Naj potrdi dejstvo!

Pred proglasitvijo republike v Bolgariji

Proglas nacionalnega komiteja Domovinske fronte bolgarskemu narodu

Sofija, 7. sept. Pred referendumom, ki bo 8. septembra, je nacionalni komitej Domovinske fronte izdal proglas bolgarskemu narodu, v katerem pravi:

»Bolgarski državljani in državljanke! Dne 8. septembra se bo, kakor nas uči Georgi Dimitrov, uresničilo ena izmed glavnih gesel 9. septembra in ena izmed temeljnih misli domovinsko-frontovskega programa — končala se bo dolgoletna borba proti monarhiji in koburški dinastiji, ki je povzročila toliko trpljenja in nesreč v državi.

Državljeni in državljanke! Monarhija in njeni pomagači reakcionarno fašistične klikke so naš narod vodili samo iz vojne v vojno, kar nas je privedlo do gospodarskega zloma. Koburška dinastija in njeni hlapeci so vztrajali pri velikobolgarskem sovražništvu in svaštstvu med Bolgari ter Srbi in širili makedonsko vprašanje v balkanski spor.

Tri vojne, ki jih je pričela zločinska koburška dinastija, so uničile celotne generacije in poglnele ves bolgarski narod v nesrečo. Samo od leta 1918 je dal bolgarski narod naslednje žrtve: 250.000 mrtvih, 406.000 ranjenih, 150.000 invalidov, na tisoče vdov, sirot in beguncev.

Notranja protiljudska Borisova politika in politika njegovih hlapecev, cankovcev, mušunovcev, filovcev, marjanovcev in moravjencev je stala bolgarski narod nešteto žrtv in trpljenja: nad 100.000 ubitih, nad

milijon mučenih v ječah in koncentracijskih taboriščih ter policijskih zaporih, milijarde dolgov in reparacij.

V proglasu je nadalje rečeno: Delavci, kmetje, delovna inteligenca in vojski! Bolgarski narod ni uklonil glave pred monarhijo Ferdinandov in Borisov, pred nemško-fašističnimi zasluževalci. Več deset let je vodil borbo in dal dragocene žrtve za svojo svobodo in neodvisnost.

L. 1941 je pod vodstvom Georgija Dimitrova nastala Domovinska fronta, v kateri so se trdno združili delavci, kmetje, napredna inteligenca, vse demokratične in napredne sile ter ustvarili močno partizansko gibanje, ki je stopilo v borbo proti nemškemu okupatorju in njegovim bolgarskim agentom. To je rodilo plodonosno 9. septembrsko vstajo in 1944 dokončno zrušilo monarhio-fašizem.

Možje, žene in mladina! Dne 8. septembra bomo glasovali vsi proti zločinski monarhiji za ljudsko republiko.

Z republiko nam bo dano jamstvo, da se sramotna preteklost nikoli več ne bo ponovila!

Glasovali bomo za ljudsko republiko, v kateri bo delo osnovni in odločujoči družbeni činitelj.

Za ljudsko republiko, v kateri bo zemlja pripadala tistim, ki jo obdelujejo.

Bolgari in Bolgarke iz mest in

vasi! Naprej na volišča, s ponosom glasujte za ljudsko republiko! Zvela Domovinska fronta, dosledna in brezkompromisna braniteljica ljudskih pravic in borcev za ljudsko republiko!

Zivel ustanovitelj Domovinske fronte in pobudnik borbe za ljudsko republiko, Georgij Dimitrov!

Zvela ljudska republika Bolgarija! 8. septembra vsi za ljudsko republiko!

Sofija pripravljena za proglasitev republike

Sofija, 7. sept. Sofija je že okrašena za slovesni trenutek, ko bo Bolgarija proglašena za republiko. Vse javne zgradbe in ministrstva so okrašena z zelenjem, zastavami in gesli, s slikami Georgija Dimitrova, Aleksandra Stambuliskega, Rajka Daskalova in številnih drugih borcev proti monarhiji. Trg 9. septembra, na katerem bo svečanost ob proglasitvi republike, krasijo na umetniški način. Prišli so poslavljeni kip republike, ki bo slovesno odkrit 9. septembra.

Na poziv glavnega odbora splošne zveze delavskih sindikatov bodo zastopniki sindikatov prisostvovali referendumu.

Referendumu bodo prisostvovali tudi delegati Francije, Španije, Rumunije, Madžarske, Jugoslavije in Češko-slovaške. Zastopniki ostalih sindikalnih zvez se ne siso odzvali. V Bolgariji je odpotovalo tudi že 10 rumunskih novinarjev, ki bodo prisostvovali referendumu.

Grška letala kršijo s preletavanjem suverenost jugoslovanskega ozemlja

Beograd, 6. sept. (Tanjug). Davi okoli 5.30 je grško lovsko letalo tipa »Spitfire« preletelo jugoslovansko-grško mejo in letelo kakih 15 km nad jugoslovanskim ozemljem. Nato se je vrnilo in se pomikalo v smeri grške meje. Med potjo je letelo nad mestom Djevdelijsko. Naša protiletalska zaščita je pričela na letalo streljati in ga sestrelila. Padlo je na jugoslovanski strani 2 km od meje. To je bilo okoli 6. zjutraj.

Okoli 7.45 sta prileteli z grške strani še dve vojaški letali, izmed katerih je bilo prvo tipa »Spitfire«, drugo pa dvomotorni enokrilc. »Spitfire« je pikiral nad mestom, kjer je jugoslovanska straža stražila sestreljeno letalo. Straža je izstrelila na letalo več rafalov iz streljnice. Namen tega kasnejšega preletavanja je bil napad na enoto, ki je čuvala letalo, in uničenje sestrelje-

nega letala, da bi se tako uničili dokazi o kršitvi jugoslovanskega ozemlja. Po uspešnem nastopu naše protiletalske zaščite sta obe letali pobegnili preko meje v Grčijo.

Sestreljeno letalo je bilo oboroženo s štirimi strojnimi dvema topovima ter s 1200 naboji za topove in 400 naboji za streljnice. Pilot podporočnik Tangalis Georgije pripada 335. četi 1. grške letalske baterije. Iz zaplenjenih dokumentov, kakor tudi iz izpovedi pilota pristojnim organom je razvidno, da je bilo to preletavanje premišljeno in pripravljeno iz izzivalnih namenov. Pristojni organi so med drugim našli pri pilotu vojaške skice jugoslovanskega ozemlja. Po zbranih podatkih je bilo doslej že več takšnih kršitev jugoslovanskega ozemlja, ki so jih zagrešila grška letala.

Novi zločini grških monarhistov v Egejski Makedoniji

Grški referendum so spremljala krvava nasilja

Skopje, 7. sept. Iz Egejske Makedonije prihajajo strašne vesti v težkih zločinih, ki so jih grške monarhistične oblasti zagrešile o priliki referenduma. Zjutraj pred koncem policijske ure so vpadli v mesto Neguš orožniki na tovornih avtomobilih. Da bi povzročili čim večji strah, so streljali iz pušk in avtomatičnega orožja. Prebivalstvo je s strahom pričakovalo po hišah, kaj se bo dogodilo. Zločinci so aretirali nad 100 meščanov, ki so jih pretepali in mučili v mestni ječi.

Dne 6. avgusta je policija aretirala v vasi Lagadina pri Solunu znanega makedonskega borca Rizova, ki so ga sile tega dne zabolili. Policija je pod obzobljo, da so skrivali partizane, aretirala v vasi Ligorva veliko število mož in žena ter jih odvedlo v Pavlo Smelac, ki je solunsko koncentracijsko taborišče. Dne 27. julija so tolpe gestapovca Baiduva Kisa aretirale v vasi Galini Pavla Konstantinida, čigar truplo so kmetje našli čez nekaj dni brez glave. V vasi Dimitrij je bandit Kopalas ubil antifašista Steriju Aldosa.

V noči pred referendumom je četa vojakov vdrila v vas Livin in zagrozila, da bo izgnala vse prebivalstvo v Bolgarijo, če ne bo glasovalo za kralja. V vasi Lidovina je policijski oficir grozil kmetom, da jih bo puštil poklati, če ne bodo glasovali za kralja Jurija. Isti zločinec je poizkušal zlorabiti neko žensko v ječi.

Dne 4. avgusta sta vojska in policija biokralji vas Ravno in ubili kmeta Ivana Dimidžljeva. Dne 25. avgusta so monarhistične tolpe odvedle 65letnega očvarja iz vasi Kufelovo. Člani tolpe so ga na najbolj zverjski način ubili na Fajak planini.

Delegacija iz vasi Ejvatova, Kreskova in Visoko ter še nekatere druge so odšle v Solun, da bi protestirale, ker jim nihče ne daje blaga, ki ga pošilja Unra. Odgovorili so jim, da pošilja Unra blago samo za pripadnike monarhističnih organizacij. Z uboji, pretepanjem in zapiranjem so grški monarhisti pripravili prvoseptembrski referendum. Odpor, ki ga je makedonski narod v Egejski Makedoniji skupno z demokratičnimi silami Grčije nudil že nad

leto dni grškim oblastnikom, tisoče mučenih in desetisoče zaprtih in preganjenih, so težke obtožbe proti današnjemu režimu v Grčiji.

Grška monarhija se opira na bajonete

Tirana, 7. septembra. Albanski list »Baskimi« piše v članku »Grška monarhija je bila vzpostavljena z bajonetom, med drugim:

»V Grčiji kopa kraljica terorja in zatiranja sporedno z znanjo politiko atenske vlade, ki izjava stalna izživljanja proti demokratičnim in miroljubnim narodom, v prvi vrsti pa proti Albanciji, ki ji je bilo mogoče s pomočjo narodno osvobodilne borbe vzpostaviti ljudsko republiko.

Povratek kralja Jurija v Grčijo je legalna potrditev nasilnega napadnega režima. Pred to stvarnostjo so balkanski narodi podvojili svojo pazljivost, ker hočejo ohraniti svojo neodvisnost in svoje zmage, ki jim jih hočejo kratiti sovražniki miru.«

Novi izredni ukrepi grške vlade

Atene, 7. sept. (Tass). Grška vlada razpravlja v tem, da bi ponovno proglasila za veljavno uredbo o izrednih

Vabimo na II. korški festival

V Guštanju pripravljamo II. korški festival, ki bo izveden v jesensko kulturno-prosvetnem tekmovanju in bo priprava za okrožne in federalne tekme. Guštanski ječkarji pripravljajo oder, na katerem bo nastopilo 250 pevcev. 15 gledaliških družin prevajalskega okraja že tekmuje med seboj. Na festivalu, ki bo od 8. do 15. septembra bomo izbrali najboljšo gledališko družino in najboljši pevski zbor.

Glavne prireditve bodo v soboto 14. in v nedeljo 15. t. m. V soboto zvečer bodo na guštanskem odru

Tečaj za terenske obiskovalke

Ministrstvo za socialno skrbstvo je priredilo od 20. do 30. avgusta v Ljubljani tečaj za terenske obiskovalke otrok in mladine. Udeležile so se ga žene, članice AFŽ iz Ljubljane in ljubljanskega okrožja.

V socialno-politični šoli so jim predavali najboljši predavatelji iz zdravstva, politične vzgoje, socialne politike, prirodnega in družbenega razvoja itd. Zene, ki so z velikim zanimanjem sledile predavanjem, so ob zaključku dobile pismeno anketno vprašanje. Uspehi je bil presenetljiv, obiskovalke tečaja so z nalogami dokazale, da so mnogo pridobile; pri anketni diskusiji se je izkazalo, da bodo znale na terenu reševati tudi težje probleme.

Dne 4. septembra se je začel že drugi tečaj te vrste, ki bo trajal do 14. t. m. V njem sodelujejo žene iz mariborskega, celjskega in novomeškega okrožja.

ukrepah za »javno varnost«. Podpredsednik vlade Gornats je izjavil, da bo vlada ponovno podvela izredne ukrepe, če se nemiri manjšajo (demokratične opozicije proti sedanjemu režimu) ne bodo končali. Ta grožnja je že uresničena.

Monarhistični list »Etnikos Kirkos« objavlja vest o polovanju načelnika generalnega štaba Sifilos Stupolosa v Larisu, kjer se bo sestal z generalajntantom Georguliscem in poudarja, da so namenjeni poročanja nove operacije za čiščenje. To vest potrjuje tudi izjava Georgulisa, ki opozarja na novi zakon, s katerim bodo priznani vsi zločinci, da se niti eden ne bo mogel izogniti zasluženi kazni.

Vlada je obnovila zakon, ki je podeden zakonom, kakršne so izdajali v času kralja Otona Bavarskega 1837. Na temelji tega zakona bo prepovedan list »Elekierji Epe«, ker je razkril kazni pisnic. Listi poročajo tudi že o prvih aretacijah zaradi žilne kralja. Tako so bili v Atenah aretirani en vojak in trije civilisti.

Zasedanju ekonomsko socialnega sveta ZN bo predsedoval dr. Štampar

New York, 7. sept. Ker predsednik ekonomsko socialnega sveta Zdrženih narodov Ramasami Mudaljar (Indija) ne bo mogel prisostvovati zasedanju sveta, ki se bo pričelo 11. sept., bo namestu njega predsedoval jugoslovanski delegat dr. Andrija Štampar.

Združene države zahtevajo nova oporišča v Panami

Washington, 7. sept. Ameriško ministrstvo za zunanje zadeve je pričelo na zahtevo ministrstva za vojsko pogajanja s panamsko vlado za nova vojaška oporišča. Panamska vlada se neče pogajati o tem, dokler ji ne bodo vrnila oporišča, ki so jih Združene države okupirale med vojno.

Primer »politične svobode« v Italiji

Rim, 6. sept. Na sestanku, ki ga je imel generalni sekretar Komunistične partije Italije Togliatti v Milanu s partizanskimi voditelji, so v dvorano vdrla agenti in si pričeli delati beleške o Togliattijevem referatu. Izjavili so, da delajo to po nalogu milanskega kvestorja, ki jim je zapovedal, da morajo v dvorani »gledati na javni red«. Sele po odločnem protestu komunističnih poslušalcev pri oblahest, se je sestanek nadaljeval. S sestanka so poslali protestno brožavko ministrstvu za notranje zadeve.

Pripravljalni odbor

»Ljudski« zdravnik

K našemu članku, ki je bil objavljen dne 5. t. m. pod gornjim naslovom, dostavljamo sledeče: Na diagnostični stanici FZSZ, kamor je bil sprejet mladinec iz delovne brigade na Ježici, so po dolgotrajnem opazovanju in vsestranski preiskavi ugotovili, da gre za resno živčno bolezen, poleg srčne napake, kar pa seveda dr. Alojzij Boh ni mogel v treh minutah na cesti pred bolnišnico diagnosticirati. Preiskave so torej ugotovile, da je bil prvič njegov nastop netovarski, drugi, da je bil neviden, ker je postal v pozni večerni uri nezavestnega mladince v domačo oskrbo in tretji, da je bil tudi strokovno nepravilen in pomanjkljiv, ker se je dognalo, da ne gre tu za kak histeričen napad, ampak za resno živčno obolenje. — Mestni odbor LMS.

ZVU krši osnovna načela demokracije

Zavezniška vojaška uprava zahteva cenzuro za govore ob obletnici umora bazoviških žrtev

Trst, 6. septembra.

Ker je zavezniška vojaška uprava zahtevala od prosvetnih društev »jenke« in »Kraljice« naj predložijo govor za proslavo v spomin bazoviških žrtev v cenzuro, sta obe društvi poslali g. pokovniku Bowmanu odgovor, v katerem ugotavljata:

1. da ni nobenega zakonitega dolžila, ki bi predpisovalo, da se morajo govori predložiti v cenzuro;

2. bazoviške žrtve — Tržačani Bidovec, Marušić, Miloš in Valentin — so padli kot borci proti fašizmu, ki je na najbolj brutalen način teptal najosnovnejše demokratične svobodne antifašistični množice, med katerimi je nedvomno tudi svoboda govora;

3. slovenski in italijanski antifašisti so bili oropani svobode govora po fašističnih nad 20 let in so v tej dobi čili največje žrtve za uničenje fašističnega terorja in fašizma sploh;

4. demokratične množice Julijske krajine so žrtvovali v narodno osvobodilni borbi nad 42.000 svojih najboljših sinov za svoje pravice, med katerimi je tudi svoboda govora; za

Spominske svečanosti po Primorskem v počastitev bazoviških žrtev

V petek popoldne se je v Bazovici poklonilo pred spomenikom Miloša Marušića in Valentinca okrog 3000 ljudi. Po maši zadušnici, ki so jo darovali gg. Piščali, Malanan in Bidovec, je pevski zbor iz Bazovice zapel žalostinko »Žrtvec«.

Nato je spregovoril tov. dr. Čefešin, ki se je spomnil mladih junakov, ki so pred 16 leti darovali življenja. »Tega dne«, je dejal, »se spominjamo z bridkostjo, toda s še večjim zanosom, ker smo vsi nadaljevali pot štirih bazoviških junakov in jo nadaljujemo še danes. Njihov spomin zahteva, da je nadaljujemo, da vztrajamo, kakor so oni vztrajali, čeprav danes ni sram prepovedati javno počastitev spomina Bidovec, Miloša, Marušića in Valentinca, hkrati pa dovoljevati manifestacije v čast tistim, ki so jih umorili. Duh štirih bazoviških junakov, Bidovecove besede na morišču »Zvela Jugoslavija« živijo večno v nas. Za uresničitev tega cilja ne bomo nikdar klonili.«

Po deklaracijah in govoru v italmianskimi je sledilo polaganje vencev. Svečanost je bila s tem zaključena.

Prav tako so bile spominske proslave bazoviških žrtev v Kojkem, Dobrovem in Sobodnjah. Velika udeležba je pokazala, da naše ljudstvo ceni svoje junake, ki so dvignili plamen upora in razplameli v slovenskem ljudstvu borbo proti fašizmu in narodnostnemu zatiranju. Ljudstvo je odobravalno izjave govornikov, ki so obsodili postopek ZVU, ker je za branila proslavljanje v Trstu spominske dneve. Omenili so tudi, kakšen pomen ima 8. september za zgodovino naše narodno osvobodilne borbe na Primorskem. Ob tej priliki so bile velike manifestacije za Jugoslavijo, v kateri vidi ljudstvo svojo edino možnost boljšega in srečnejšega življenja.

Besedilo prepovedi proslav 8. septembra

Trst, 7. sept. (Tanjug). Vrhovni stan Zavezniške vojaške uprave 13. korpusa je izdal naslednje »demotično« obvestilo »Kakor se kaže, so

iste pravice so se borili tudi zavez-

niški;

5. demokratične svobodine so končno zajamčene v Atlantski listini.

Kljub temu sodi ZVU, da bi morali podpisani društvi predložiti spominke govore prej v cenzuro.

Ker je zahteva ZVU v nasprotju z ideali, za katere so padli naši junaki in z borbo, ki so slovenske in italijanske antifašistične množice zmagovalno dokončale proti nacifazizmu in ker je končno svoboda govora med osnovnimi pridobitvami narodno osvobodilne borbe, društvi ogorčeno protestirata proti zahtevi ZVU, ki bi je v obraz najosnovnejšim načelom demokracije, in odpuvedujeta z dolgestjo v srcu prirediteljem, namenjeno počastitvi prvih žrtev fašizma.

V komentarju s tem skrajno protidemokratskim ukrepu ZVU, oavaja »Primorski dnevnik«: ZVU je prepovedala proslavo najsvetejšega praznika našega ljudstva iz povsem ozkih političnih vidikov — iz strahu pred manifestacijo slovenske narodne zavdnosti v času pariške mirovne konference, ko razpravlja o usodi slovenskega Primorja. (Tanjug.)

si nekatere osebe ustvarile prepričanje, da je ZVU izdala dovoljenje za demonstracije v nedeljo 8. sept. 1946 v onem delu Julijske krajine, ki je pod upravo ZVU. To prepričanje nima nikahe podlage. Bile so vložene prošnje za izdajo dovoljenja za demonstracije v nedeljo 8. septembra 1946, toda ZVU smatra, da okoliščine ne opravčujejo takega dovoljenja.

Velika demonstracija v Miljah proti aretaciji stankovnega odbora

V petek okrog 19. zvečer se je pred Ljudskim domom v Miljah zbrala večstotna množica, da protestira zaradi znane uredbe ZVU, ki je proglasila edino močno zakonito borbo antifašističnega ljudstva — dvajsetstopenjsko stavko za nezakonito in tako poslavlja člane strokovnega odbora pred sodišče.

Množica je hitela na Glavni trg, kjer pa je skušala vojaška policija omejiti zborovanje. Ljudstvo je poslalo po prvih srečanjih s policijo delegacijo k poveljujočemu oficirju, in zahtevala prostore za zborovanje. Policisti, ki jih je bilo okrog 160 in so imeli dva oklopna avtomobila, so pričeli množico pretepati s kijii, bok-sarji in puškiniimi kopiti. Prisotni so bili tudi angleški novinarji, ki so si mogli zadevo prav od blizu ogledati.

Protestna stavka na Goriškem

Protestna stavka, ki je bila v petek na Goriškem, je potekla mirno in brez incidentov. Zajela je vsa gradbena in industrijska podjetja. Stavki so se odzvali tudi vsi delavci, zaposleni pri obnovitvenih delih, tudi oni, ki ih vodi ZVU. Tovarna v Anhom se je udeležila stavke stotodstotno. Točno ob 10. uri so zatulile sirene in se je delavstvo zbralo v menzi, kjer je govornik pojasnil pomen stavke. Na zborovanju so delavci izvolili tudi delegacijo ter sprejeli protestno resolucijo, namenjeno pokovniku Bowmanu.

V resoluciji pravijo: »Zahtevamo, naj se naši ljudski predstavniki tov. Regent, tov. Stoka, Ukmar, Lavreniti in drugi vrnejo in ostanje svobodni med nami.«

Obenem opozarjajo ZVU, da je delavstvo v Kanalu vdano svojim ljudskim predstavnikom in da so upravičeni storiti vse za uresnitve svojih zahtev.

Pred volitvami v tržaški mestni odbor Enotnih sindikatov

Trst, 7. sept. (Tanjug). V kratkem bodo v Trstu volitve v mestni odbor Enotnih sindikatov. Delavci so poslali tudi številna pisma dosedanjemu mestnemu odboru Enotnih sindikatov, v katerih izražajo zapuščeno svojemu sindikalnemu vodstvu. Delavci ladjedelnic Sv. Marka pišejo:

»Z volitvami v mestni odbor bomo dokazali reakcionarni propagando, da volimo naša predstavništva svobodno in na demokratičen način. Dokazali bomo tudi vsem moč naše sindikalne organizacije. Iz šestnajst-mesečne premočrtnje borbe Enotnih sindikatov lahko jasno izjavimo, da more samo ta organizacija uresničiti naše težnje. Zato izražamo pohvalo dosedanjemu odboru ki nas je umel tako dobro voditi v dosledni borbi proti silam, ki nas skušajo ukloniti, da bi nas lahko še nadalje izkoriščale.«

Ob koncu pisma so obsodili Julijske sindikate, ki prav tako kakor sovražniki delavstva skušajo cepiti delavsko enotnost.

Tržaški dijak mednarodnemu dijaškemu kongresu v Pragi

Trst, 7. sept. (Tanjug). Italijanski in slovenski univerzitetni študenti iz Trsta so poslali mednarodnemu kongresu univerzitetnih študentov v Pragi naslednjo brožavko:

Tone Fajfar:

Izdajalci in rablji slovenskega naroda pred ljudskim sodiščem

Te dni so stali pred sodiščem tisti, ki nosijo največji del krivde za nesrečnice žrtve našega ljudstva med osvobodilno borbo. Pred naše oči je znova stopilo vse strašno razdobje okupatorskega uničevalnega nasilja in predvsem gnusnega narodnega izdajstva nekdanjih vodilnih plasti.

Pred sodbo so stopili tisti, ki so že desetletja pripravljali našemu ljudstvu suženstvo. Motil bi se tisti, ki bi mislili, da je slučajno iz okoliščin nastalih med vojno, zraslo narodno izdajstvo. Prav tako bi se motil tisti, ki meni, da je bilo kapitulantstvo »narodnih voditeljev« v l. 1941. zgolj posledica nenadne stiske, v katero je zašla stara jugoslovanska država. Ne italijanske ne nemške nasilje, kakor tudi ne kapitulantstvo in kasnejše izdajstvo domaćih slovenskih veljakov ni nastalo slučajno, ampak je bilo pripravljeno desetletja pred to vojno.

Zato ni nikakršnega slučaj, da sta bila postavljena pred sodišče dr. Miha Krek in bivši ljubljanski škof dr. Rožman. Oba sta bila dolga leta pred vojno predstavnika najbolj fašističnega krila v klerikalnem taboru. Oba sta preganjala demokratično miselnost že v nekdanjem »Orlu«, oboje sta se borila proti demokratičnim tendencam krščansko-socialističnega gibanja, bila nosilca tako zване »protikomunistične borbe«, organizirala sta »Katoliško akcijo« v popolnoma fašističnem duhu in končno pripravljala tako zване »Fantovske odseke« kot borbeno skupino, ki naj nekega dne stopijo v boj proti svobodoljubnemu ljudstvu. Rožman in Krek sta že davno pred to vojno na čelu svojega fašističnega tabora pripravljala krvavo usodo svojemu ljudstvu. Svoje namere sta potem izvršila eden doma na škofski stolici, drugi tesno povezan v inozemstvu z domačimi izdajci in s tujo reakcijo, oboje pa v najožjem zavezanstvu z okupatorji.

Sodni proces je prinesel na dan težke in neovrne dokaze o krivdi obtožencev. Ti dokazi so bili potrebni zlasti v pouk tistim, ki so še vedno skušali zavajati Rožmana kot nedolžnega žrtev okoliščin in razmer, v katerih je živel. Ti dokazi so tudi jasno približali dejstvo, da Rožman ni nedolžna žrtev, ampak eden glavnih »pobudnikov in organizatorjev« bele garde in domobranstva. Govorili so obtoženci, govorili dokumenti in priče.

Poglejmo tudi mi nazaj v prva leta okupacije ter si osvežimo spomin ob pogledu na zgodovinska dejstva!

Izdajstvo se je skotilo

Izdajstvo delavnost belogardištnih sil smo začeli že v poletju 1941. Najbolj fašistične skupine v klerikalnem taboru (akademsko društvo »Straža« z Ehrlichom na čelu in Tomčević »Mladci« so začele z organizacijo vohunstva proti osvobodilnemu gibanju. Obenem so prišli prvi nastopi proti osvobodilnemu gibanju v raznih cerkvenih društvih. Začeli so padati čitki komunizma in nevarnosti za vero. Župnišča in samostani so postali središča prve skrivne delavnosti, od koder se je ta prenašala v organizacije Katoliške akcije. Iz mesta se je delavnost porajala se bele garde prenesla na deželo. Prišlo se je zbiranje fantov in mož, govorilo se je o potrebi pripravljenosti proti prihajajoči nevarnosti za vero in cerkev. Za spopad z osvobodilnim gibanjem reakcija še ni bila pripravljena. Previdno in premišljeno je razpazala svoje mreže ter se skušala okrepiti, da o pravem času nastopi.

Osvobodilna fronta opozarja Rožmana

Vodstvo OF je kmalu prišlo na sled sovražni delavnosti. Zavedalo se je nevarnosti bratomorilskega klanja, ki bo nastopilo prej ali slej, če pravčasno ne ukrene vsega, da tak razvoj prepreči. Ker so niti sovražnih priprav voden v glavnem v duhovniške kroge in katoliške organizacije, se je Izvršni odbor OF obrnil na tistega, čigar vpliv je bil v teh krogih najveljavnejši, na ljubljanskega škofa dr. Rožmana. Konec poletja 1941. mu je poslal daljšo spomenico, v kateri mu je obrazložil cilje in namene Osvobodilne fronte, izjavil mu je svoje načelno stališče do vere in svobode prepričanja, kakor ga je pozneje še v javnih izjavah ponovno podkreplil, izrazil mu je željo, da bi v osvobodilnem gibanju sodelovala tudi duhovščina ali pa vsaj ostala nevtralna. Pri tem ga je čepozril na nevarne pojave med duhovščino in v verskih organizacijah s prošnjo, naj jih škof s svojo avtoriteto prepreči, da tako odvrne velike nesreče. Končno mu je Izvršni odbor predlagal sestanek, na katerem bi v osebnem razgovoru presledili vsa pereča vprašanja. Škof na pismo ni odgovoril, prav tako ni pokazal zanimanja za predlagani razgovor.

Vera in cerkev nista v nevarnosti pred OF

Pozimj 1941.-42. je vodstvo Osvobodilne fronte zaradi naraščajoče preračunane propagande, da je osvobodilno gibanje naperjeno proti veri in cerkvi, objavilo tole izjavo:

»Osvobodilna fronta se pravno in moralno zavezuje, da bo vedno in povsod spoštovala verska čustva katoličanov in dosledno dopuščala svobodno izpovedovanje krščanskega prepričanja ter praktično izvrševanje verskih in cerkvenih dolžnosti. Zato pa želi, da se v skladu s potrebami novega narodnega življenja katoliška cerkev na Slovenskem nasloni na svoje lastne sile ter svobodno in popolno zazivi iz njih. Kristjani in nekrstjani v Osvobodilni fronti so prepričani, da bo na ta način najbolje zavarovana svoboda verskega in cerkvenega življenja, kakor svoboda izpovedovanja svetovnih nazorov sploh.«

Ker so nasprotniki osvobodilnega gibanja kazali predvsem na komuni-

ste kot najnevarnejše nasprotnike vere in cerkve, je bila l. maja 1942. objavljena »Izjava Centralnega komiteta Komunistične Partije Slovenije o svobodi nazora in verskega udejstvovanja«, ki se glasi:

»Kakor vse temeljne skupine v Osvobodilni fronti, tako je tudi Komunistična Partija Slovenije v sporazumu Osvobodilne fronte slovenskega naroda zajemila Slovencem v splošnem, slovenskih katoličanom posebej, svobodo svetovnega nazora in verskega udejstvovanja za sedanost in bodočnost. Čeprav je tako stališče že v programu Komunistične Partije Jugoslavije in vseh kompartij, kar klevetniki najbrže dobro vedo, ponavlja CK KPS to svoje jamstvo, izraženo v sporazumu Osvobodilne fronte slovenskega naroda, tem potem še posebej izjavo Partije o svobodi svetovnega nazora in verskega udejstvovanja.«

Tako stališče je vodstvo Osvobodilne fronte, kakor tudi Komunistična Partija zastopalo in poudarjalo vse od začetka ter pozneje še mnogokrat ponovilo. Znano je bilo uradni cerkveni oblasti kakor tudi vernikom. Prav tako so bili o tem dobro poučeni pripravljali državljanske vojne, ki so pa propagando za obrambo »oboroženec« vere vedno huje stopnjevali.

Izdajalci so se odločili za borbo

Med tem so se začele v klerikalnem taboru že zbirati prve teroristične skupine, ki so si nadele nalogo, da napadajo vodilnejše pripadnike osvobodilnega gibanja. V to delo je bila duhovščina že močno zapletena. Po drugi strani so se te skupine povezovali zlasti z Gestapom. Voditelj ene prvih skupin je bil Fanouš Emmer, ki ga je 4. decembra 1941. dodela kazen kot prvega organizatorja bele garde. Ehrlichovi »Stražarji« so prvič odkrito nastopili proti OF 29. oktobra, posebno pa l. decembra 1941., hoteli motiti od OF odrejeno praznovanje narodnih praznikov. Sicer so pa organizatorji bele garde v l. 1941. spretno skrivali svoje zveze z okupatorjem; javno so začeli nastopati z novim letom 1942., ko je »Slovence« prvič pozval na boj proti osvobodilnemu gibanju. Dne 15. februarja 1942. — kakor navajajo uradni italijanski dokumenti, — se je sestel pri škofu Rožmanu »forum« vodilnih belogardistov ter zahteval od italijanskih oblasti, naj dovolijo organizirati mladino, ki naj bi stopila v boj zoper komunizem, kakor so že takrat začeli označevati osvobodilno gibanje. Nekaj dni za tem so Italijani začeli z racijami in splošnim terorjem. Bela garda je odvrgla krinko, časopise je začelo z besnimi napadi, pripiše in spovednice ter verske organizacije so bile mobilizirane proti osvobodilnemu gibanju. Bela garda se je organizirala in to dolgo poprej, preden je padel prvi duhovnik, kaznovan za izdajstvo. Potrebno je, da to dejstvo posebno pribijemo, ker je izdajalska bela garda skušala vedno dokazovati, da je nastala zaradi samobrambe pred partizanskim »nasiljem« za časa prvega svobodnega ozemlja. Bela garda ni nastala iz samobrambenih namenov, ampak se je od vsega početka, od pomladi 1941., organizirala z dolocnim namenom, odločno se dopustiti z Osvobodilno fronto in potegniti narod v bratomorilsko klanje.

Škof Rožman javno nastopi proti osvobodilnemu gibanju

Uradno cerkveno vodstvo je prvič javno nastopilo proti OF ob izvršeni smrtni kazni nad akademikom župcem in Kikljem, članoma fašistične »Straže« in organizatorjema fašistične akademске organizacije GUF. Škof je izdal javen poziv, v katerem pravilno zbor obsodi in dva sinova slovenskih mater na smrt? Zakaj se je dvignila bratska roka zoper njiju? Ne v zaščito narodne koristi, ne v blagor ljudstva, ne za lepšo njegovo bodočnost, ampak da dosežejo svoje brezbožne cilje, ki so narodu v čast in večni pogin... Vsak kristjan in zaveden Slovenec mora take zločine obsojati kot greh pred Bogom in zločin pred narodom. Soudeležuje pa se na teh grehih vsak, ki jih odobrava in s kakršno koli podporo pomaga, da se morejo vršiti...«

S tem je bilo vrženo v boj proti OF novo geslo, ki se je do nerazumljivih skrajnosti izrabljalo do konca: boj za Boga, vero in cerkev, ki da je ogrožena od Osvobodilne fronte. Pod tem geslom so se čez nekaj mesecev zbirali prvi izdajalski oddelki bele garde, pod tem geslom so aretirali, preganjali in morili zavedne Slovence, pod tem geslom so polagali čez dve leti judеžev prisego zvestobe pognanu Hitlerju. In zapeljani pod tem geslom so se izdajali borili do zadnjega diha proti lastni narodni svobodi.

Škof Rožman poziva izdajalce na borbo

»Isti škof Rožman je znova nastopil 16. oktobra 1942. ob grobu s smrtjo kaznovanega voditelja slovenske bele garde dr. M. Natlačena ne več z obzidjem, ampak s pozivom na boj: »Narod, zavrnij, odkloni od sebe brezbožstvo, to največjo nevarnost, ki te tira v častno in večno pogubo. Nobene zveze, nobenega sodelovanja z brezbojstvom in tistimi, ki jim je brezbojstvo vodilni nazor! Trdno stoj v veri do Boga, zidaj prihodnost svojo na božjih zapovedih, ki so edini trdni temelji zdravega razvoja vsakemu narodu, velikemu in malemu. Ostani čist, narod moč, ne ubijaj samega sebe in ne izjavljaj ukrepov, ki te morajo zadeti v tvoji življenjski sili. Združite se vsi, ki verujete v Boga ter sebi in potomcem želite življenje, lepše in boljše, kakor ga ponuja brez-

božni komunizem — združite se in preprečite, da tisti, ki so z vami sicer iste krvi, a s tujo blodno miselnostjo zaslepljeni, ne bodo mogli več pokončavati najboljših in najplemenitejših bratov in sestra, ki bi bili najbolj sposobni graditi pravičnejšo bodočnost...«

Borba za vero — slepilo za verne množice

Uradno vodstvo cerkve se je torej odločilo za neizprosno borbo proti osvobodilnemu gibanju in po tej poti je tudi šel velik del slovenske duhovščine. Pri tem je niso ovirali versko-moralni pomisliki, še manj jo je motila pekoča vest zaradi narodnega izdajstva. Zastonj so bila ponovna pisma, ki so jih pošiljali škofu, med njimi dve pismi krščanskih socialistov, v katerih so ga rotili, naj prepreči grozeče klanje, in pismo Centralnega komiteta Komunistične Partije Slovenije, v katerem mu je ofi-cielno in obvezno razložila svoje znano načelno stališče o zagotovitvi svobode vere in verskega prepričanja, kakor sta bili zastonj slovesni izjavi Izvršnega odbora OF in Komunistične Partije o isti zadevi, ki sta bili objavljani spomladi 1942.

Vodstvu bele garde, ki je bilo pozimi 1941-42. že organizirano, ni bilo za svobodo vere in prosep cerkve — tema od strani OF ni pretila nikakršna nevarnost — pač pa mu je šlo za uničenje prebujene demokratične svobodoljubne zavesti med slovenskim narodom, nevarnosti, ki je grozila enkrat za vselej pomesti s protijudskimi silami. Geslo o nevarnosti za vero in cerkev je bilo že prebrisano slepilo, ki naj preslepi v verskem duhu vzgojeno slovensko ljudstvo ter ga nahušča v boj proti osvobodilnemu gibanju. Pod tem geslom se je boj nadaljeval z naraščajočo silo in že prve mesece 1942. zahteval mnogo žrtev v vrstah OF, prav tako pa je doletela pravična kazen nekatere vodilne organizatorje bratomorne vojne.

Vsi narodni izdajalci v enotni fronti

Istocasno kot v klerikalnih, se je začelo kotiti narodno izdajstvo tudi v naprednih, nacionalističnih krogih. Spčetka so nastopali klerikalni in liberalni izdajalci ločeno, pozneje pa jih je skupnost interesov vedno bolj zbliževala ter jih končno povezovala v enotnem nastopu proti osvobodilnemu gibanju.

V letu 1942., ko je bela garda nastopila v vojaški formaciji »Prosto-voljne protikomunistične milice« ali »Vaških straže«, sta se klerikalna in liberalna reakcija združili. Skupno sta organizirali izdajalske oddelke ter si nekako razdelili področje. Klerikalci so dobavljali moštvo, plavogardisti pa komandni kader, sestavljeni večinoma iz bivših aktivnih oficirjev. Sredi leta 1943., ko je vse kazalo na skorajšen polom fašizma, so se začeli snovati prvi posebni oddelki plave garde, ki se je na videz ločila od okupatorske in belogardištnе vojaške organizacije. Ti oddelki so doživeli svoj žalostni konec septembra 1943. na Grčaricah pri Ribnici. Spet sta se plava in bela garda vojaško združili v Rupnikovem domobranstvu, ki pa je zadnje čase postal očiten skorajšen polom Nemčije, so znova uporabili staro taktiko izza italijanske okupacije ter začeli osvajati posebne ilegalne oddelke, na zunan samostojne, na znotraj pa tesno povezane tako z domobranstvom kakor z Gestapom. Posebna oblika plavogardizma je bila tudi »Črna roka«, teroristična organizacija, ki je imela posebne vojaške oddelke ter tajne policijske teroristične skupine po okupatorskih in domobranskih postojankah.

Tako bela kakor plava garda sta bili v svojih početkih in nadaljnjem razvijanju v najtesnejši zvezi z begunskimi politikami in vlada. Izdajalci doma in na tujem so bili najtesneje povezani ter so zaradi tega enako odgovorni za bratomorilsko klanje, ki so ga povzročili. Tako so se povezali vsi protijudski elementi, ter povezali svoje niti od fašizma in nacizma preko belo-plave garde do ubeglih politikov, ki so sedeli pri za-veznikih ter se tam povezovali s protijudskimi silami. Veriga se je tako preko slovenske belo-plave garde sklenila.

Ljubljansko vodstvo organizira izdajalce po deželi

Svobodno ozemlje v letu 1942. ni bilo na poti samo okupatorju, ampak tudi domačim izdajalcem, ki jih je ta nepričakovani uspeh osvobodilnega gibanja preplašil. Od jeseni 1941. so razpletali svojo mrežo tudi po deželi. Naslonili so se predvsem na podeželsko duhovščino ter organizacije, ki so stale od nekdaj pod njihovim vplivom. V svoje namene so izbrali predvsem organizacijo Katoliške akcije. Njihovi prvi zaupniki poleg duhovščine pa so bili razni podeželski klerikalni veljaki, n. pr. župani, občinski tajniki itd. Vsa ta organizacija je začela v letu 1942. z živahnim delovanjem v škodo narodno-osvobodilnega gibanja. Zbiranje ljudi, trdovratna ustrna in tiskana propaganda, vohunstvo in izdajanje pripadnikov Osvobodilne fronte okupatorskim oblastem so bile prve oblike delovanja bele garde v slovenskem podeželju. Zbiranje in skrivanje orožja je jasno kazalo na priprave za bratomorilsko vojno. Tudi za časa svobodnega ozemlja delavnost izdajalcev ni prenehala. Vzdrževali so skrivne veze z okupatorskimi postojankami ter vršili vo-hunsko službo, na znotraj pa so s skrivno in celo javno propagando zapeljevali množice k nezaupanju do nove narodne oblasti ter s sabotažo oteževali že itak težek položaj zlasti na gospodarskem polju. Organizirali so belo gardo pod geslom obrambe

vere in cerkve, ki da je v nevarnosti od strani Osvobodilne fronte, dobro vedo, da bodo s pomočjo izrabljanja verskih čustev najlažje zapeljali verne kmečke ljudi v borbo proti osvobodilnemu gibanju. Takega načina političnega boja so bili navajeni že iz za stare Jugoslavije, zato so se ga brez pomisleka poslužili tudi proti Osvobodilni fronti.

Za časa prvega svobodnega ozemlja so se najhušji belogardisti že zbrali v oboroženo četo, ki se je potikala pod Gorjanci ter se nekaj časa spretno izmikala partizanski kontroli, izdajajo se za nekaj »štajerski bataljone«, kar ji je zaradi takrat še neurejenih razmer nekaj tednov uspevalo. Ko je bila končno razkrinkana ter si je nakopala partizansko zasledovanje, se je že po prvih spopadih zatekla pod zaščito italijanske novomeške posadke. Ta četa je imela v svojih vrstah že duhovnika. Se za časa prvega svobodnega ozemlja je nastala tudi prva belogardištna stalna postojanka pri Sv. Joštu nad Vrhniko.

Bela garda preliha potoke krvi

V pomladnih in prvih poletnih mesecih 1942. se je bela garda začela pripravljati za odločni nastop proti OF in partizanstvu. V Ljubljani in drugih mestih se je najtesneje povezovala z okupatorjem ter sodelovala z njim pri interniranju zavednih Slovencev in določevanju talcev, po deželi pa je pripravljala tla za ustanovitve oboroženih oddelkov, kakor je predlagala že 15. februarja 1942. na sestanku vodilnih belogardistov pri ljubljanskem škofu. Čas odločilnega spopada je po mnenju bele garde prišel z začetkom velike ofenzive proti slovenskemu osvobojenemu ozemlju.

Kakor okupator, so bili tudi narodni izdajalci prepričani, da je osvobodilnemu gibanju in partizanstvu napočila zadnja ura. Prepričani so bili, da je zanje napočil ugoden čas za vojaški nastop. Skupno z okupatorjem so začeli organizirati oborožene oddelke, ki so jim spčetka dali naslov: »Legija smrti«, pozneje pa uradno ime »Prostovoljna protikomunistična milica«. Pod geslom obrambe proti komunizmu in z grožnjo, da bodo sicer odpeljani v internacijo, so se po vseh večjih krajih ustanovile tako zване vaške straže. Strah pred okupatorskimi represaljami in zvita propaganda sta prignala ljudi, da so sprejeli orožje iz rok okupatorja, orožje, ki naj ga uporabljajo proti lastnemu narodu. Prvi meseci po italijanski ofenzivi so pokazali, da ukrepi osvobodilnega gibanja proti narodnim izdajalcem na deželi niso bili zadosti temeljiti. Mnogi organizatorji bele garde so se znali spretno prikrižati, njihova prava vloga se je pokazala tedaj, ko je kazalo, da je partizanstvo uničeno. Izkazalo se je tudi, da so bili najgoročnejši organizatorji bele garde duhovniki, katerih večina se je pokazala kot sovražna Osvobodilni fronti. Mnogi med njimi so napovedovali Osvobodilni fronti boj na življenje in smrt in kaj čuda, če so nekateri pri tem res našli smrt. Padli so kot narodni izdajalci in vsi poskušali bele garde, da jih napravi za verske mučence, so se žalostno osmešili.

Z oboroženim nastopom bele garde se začne najsmramotnejše poglavje v slovenski zgodovini. V vsej naši preteklosti ne najdemo tako žalostnega pojavi, da bi čela plast slovenskih ljudi pomagala najhušemu narodnemu sovražniku pri uničevanju slovenskega naroda. Nastopil je razvoj, kakor ga je vodstvo osvobodilnega gibanja predvidevalo od vsega početka ter se trudilo, da ga v kili prepreči. To se mu ni posrečilo zaradi zagriženosti odločnosti protijudskih sil, da za vsako ceno preprečijo zmago ljudske demokracije ter ostanjejo na vladajočih položajih. Vsa naša prizadevanja so bila zastonj: Začelo se je bratomorilsko klanje, ki se je stopnjevalo v grozovitostih vse do konca. Kljub temu, da je OF tudi pozneje porabila vsako ugodno priložnost, da zadržuje uničevalno izdajalsko divjanje, je vedno prevladovala slepota izdajalcev, katera je trajala do njihovega popolnega uničenja.

V poletju 1942 so začele rasti postojanke bele garde druga za drugo. Cerkev, župnišča, prosvetni domovi in šole so se spremenile v utrjene postojanke. Kjer pri ustanavljanju bele garde ni zadostovala propaganda, so priskočili na pomoč okupatorji z grožnjami, nato pa s požiganjem, aretiranjem in pošiljanjem v internacijo, odkoder so potem posameznike izpuščali, ko so od njih dosegli pristanek za pristop k beli gardi. Na podoben način so zase pridobivali aktivne oficirje bivše jugoslovanske vojske, pri čemer je posebno sodelovalo vodstvo plave garde. Ljudstvo, kolikor ni bilo preganjo v internacijo, je bilo izpostavljeno najhušjemu pritisku. Izprazniti je moralo cele vase ter se naseliti v utrjenih postojankah.

Obenem z ustanovitvijo oborožene bele garde se je začelo po vsej deželi krvavo preganjanje pripadnikov in aktivistov Osvobodilne fronte. Belogardisti, misleč, da je partizanstvo v razpadu, so začeli loviti, izročati Italijanom in pobijati kakor zverjad vse zveste Slovence. Sestavljali so seznamе ljudi, ki naj jih Italijani zapro ali izbežijo v internacijo. Belogardištna besnost je pripravila v nesrečo tisoče Slovencev in njihovih družin. Njihovo divjanje se je vedno bolj prenašalo tudi v Ljubljano, kjer so jim Italijani puščali vedno večjo oblast.

Razpad Italije naših narodnih izdajalcev ni spametoval. Kljub temu, da smo ponujali takrat belogardištom priložnost, da svoje izdajstvo popravijo s tem, da se pridružijo Narodno-osvobodilni vojski v nadaljnji borbi proti hitlerjevskim okupatorjem, jih je zakrknjen izdajalski go gonal v še hušje zločine. Pridruževali so se Rupniku, prisegli Hitlerju, ter nagrmadili nase kupe strahotnih zločinov. Izdajalska duhovščina je izdajalsko delo podpirala do zadnjega dne. S škofom na čelu je

dajala potuho narodnemu izdajstvu in bratomorilstvu, organizirala procesije, devetdnedevnice, posvetitve itd., vse v namenu, da čim več vernikov pritegne v protinarodno zločinstvo.

Težka odgovornost krivcev

Tako se je skotilo narodno izdajstvo na Slovenskem. Slovensko ljudstvo ve, kdo je vsega tega kriv. Nekaj glavnih krivcev je stalo pred ljudskim sodiščem. Bili so združeni v svojem zločinstvu nad narodom — združeni so doživeli danes sodbo. Čudna družba: katoliški škof in SS-general, jugoslovanski kraljevski general in policijski pes, emigrantski minister in domobranski kolovodja — vse družni ena sama neizbrisna vez: reka slovenske krvi, ki so jo prelili sami ali pa drugi po njihovi krivdi.

Pred sodiščem je stala skupina najtežjih vojnih zločincev. Svoboda.

Hrastniški rudarji ne dajo prehodne zastave

V juliju so svoje uspehe še znatno povečali in ponovno dosegli prvo mesto z največjim številom doslej doseženih točk

Ljubljana, 7. septembra. Včeraj se je sestala tekmovalna komisija, ki ocenjuje uspehe slovenskih premogovnikov v borbi za prehodno zastavo. Kakor je znano, si je to zastavo najprej priboril premogovnik v Rajhenburgu, za njim premogovnik v Velenju, prejšnji mesec pa premogovnik v Hrastniku. Hrastniški rudarji so se ob prevzemu zastave zavezali, da bodo svoje uspehe še povečali in da si ne bodo pustili zlahka odvzeti največjega odlikovanja — prehodne zastave.

Hrastnik 1014 točk

Tekmovalna komisija je že po pregledu prvih rezultatov ugotovila, da so hrastniški rudarji v polni meri izpolnili svojo obljubo. Čeprav so bile in so še v hrastniškem rudniku zelo težke prilike, je ta premogovnik v tehničnem in gospodarskem pogledu napravil doslej med vsemi slovenskimi premogovniki največji korak naprej. Komisija je ugotovila naslednji rezultat tekmovalja v juliju: Hrastnik 1014 točk, Zabukovca 928. Zagorje 910, Trbovlje 859, Laško 769, Velenje 755, Pečovnik 693, Rajhenburg 636, Globoko 594 in Kočevje 582.

Hrastnik je torej ponovno zmagal in dosegel tako visoko število točk, kakor jih ni dosegel noben premogovnik v preteklih mesecih tekmovalja. V čem so njegovi uspehi? Tekmovalna komisija je ugotovila, da je znižal obratne stroške za 15%, dvignil rudniški storitev za 15%, proizvodno debelega premoga za 16%, uporabil razstreliva za 20% manj in jamskega lesa za 15% manj. Vse to v primeri z uspehi v aprilu. Visoki odstotki uspehov v najvažnejših proizvodnih pogojih kažejo, da so se hrastniški rudarji resnično zelo potrudili in da so zasluženo zasedli prvo mesto.

V Zabukovci, ki je na drugem mestu, se je povečala rudniška storitev za 10%, proizvodnja debelega premoga za 2%, obratni stroški pa so se znižali za 8,4%. Nasprotno pa se je povečala poraba razstreliva in jamskega lesa. Ta rudnik je med najboljimi glede discipline ter kulturnega dela.

Zagorje si je priborilo tretje mesto predvsem s tem, da je znižalo obratne stroške za 4% in povečalo rudniško storitev za 3,8%. Znatno pa se je povečala poraba razstreliva in jamskega lesa. Trbovlje izkazuje znižanje obratnih stroškov za 2,2%. Laško je znižalo obratne stroške za 4,6% in izboljšalo kakovost premoga za 5,9%.

Delovni pogoji in težave v nekaterih rudnikih

Razen v treh rudnikih je rudniška storitev povsod narasla kljub novim delom. Norme so imele dober uspeh in jih je delavstvo ugodno sprejelo. Za Rajhenburg moramo ugotoviti, da ima večino svojih del v pripravi in da ima mnogo odpiralnih del, kar je vzrok, da je zaostal in se ne more izkazati. Jalovinska dela nujno dviga-

ljubno ljudstvo je v težki borbi preprečilo ureditve njihovi prizadevanj, enkrat za vselej zatrla nevarnost, da mu še kdo na tak način jemlje svobodo in uničuje obstoj Nobenega sredstva pa ni, ki bi moglo zabrisati težke rane in morje trpljenja, ki je bilo po krivdi teh vojnih zločincev prizadeto našemu narodu. Tudi pravična obsodba zločincev ne bo mogla popraviti nesreče, ki so jo zakrivali.

Pač pa je razgrnil proces pred svetom vse težko resnico, približal sodobniki in pred zgodovino srmatno delo fašistov in njihovih pomagačev v času, ko se je vse ljudstvo na življenje in smrt borilo za svoj obstanek. Ugotovitve procesa naj bodo vsem svobodoljubnim ljudskim množicam večer opomin k budnosti pred sovražnikom. Nikdar več se ne sme ponoviti trpljenje, kakršnega smo doživljali!

jo obratne stroške in porabo materiala. Velenjski rudnik trpi zaradi pomanjkanja profesionalnih rudarjev. Številni kmetje, ki delajo v rudniku, izkazujejo v času važnih kmetijskih del veliko zaostankov.

Podobno je tudi v Kočevju, kjer se je v znatni meri razpasel še en nezdrav pojav, ki je vpliva na proizvodnjo. Številne nedeljske veselice povzročajo ob ponedeljkih veliko izostankov. Sindikalna organizacija bo morala posvetiti temu škodljivemu pojavu vso paznjo in podvzeti primerne vzgojne ukrepe, da bosta razvedrilo in zabava rudarjev pršli zopet v prave meje.

Revizija tekmovalnega načrta in ocenjevanja

Tudi v juliju je bilo podanih več predlogov za izboljšanje dela. Trbovljski rudarji so jih predložili 5. hrastniški 2. velenjski 2 in zagorski 3. Vendar ocenjevalna komisija teh predlogov, čeprav so se vsi izkazali v praksi kot uporabni, ni upoštevala, ker jih je izročila v oceno strokovni komisiji, ki jih bo podrobno preučila. Doslej so se izboljševalni predlogi ocenjevali po številu, odsele pa se bodo tudi po kakovosti. Ocene izboljševalnih predlogov se bodo prištele rezultatom v avgustu.

Med razgovorom se je ugotovilo, da tudi ocenjevanje kulturno prosvetnega dela ni povsem objektivno in pravično, ker se je ravno preveč po absolutnih številkah, premalo pa po odnosih. Velik rudnik, ki zaposluje veliko število rudarjev, mora za isto število točk doprinesiti nedvomno veliko več, kakor rudnik z majhnim številom rudarjev. Tekmovalna komisija bo se enkrat pregledala vse šibe v tekmovalnem načrtu in ocenjevanju, ker so se podobni problemi pojavili tudi v tehničnih in delovnih pogojih.

Uspehi Mežice življenjske konkurence

Nekako izven konkurence se tekmovalja udeležuje rudnik v Mezi. Tudi ta je v juliju dosegel prav lepe uspehe. V primeri z aprilom je znižal obratne stroške za 8,5%. Splosna rudniška storitev se je dvignila za 5%. Število rudarjev, ki delajo v akordu, se je dvignilo v primeri z aprilom za 3,7% in dela danes skupno 36,2% rudarjev v akordu. Iznesnih je bilo veliko število izboljševalnih predlogov. Izredno dobre storitve so dosegli delavci, ki delajo po normal. Najboljša kopača na odkopu sta presegla normo za 106 oziroma 105 odstotkov, veliko število delavcev pa presegla normo za 40 do 100 odstotkov.

Proizvodnja je v primeri z aprilom porasla takole: izkopina 8,10%, svinčev koncentrat 8,3%, cinkov koncentrat 6,8% in dvakrat rafinirani svinčev 5,39%. Pri izkopini se je izboljšala kakovost za 1,6 pri svinčevem koncentratu pa za 7,4%. Sledila dela so se v primeri z aprilom povečala za 11,4%.

Sklepi GO Enotnih sindikatov 13,3 milijona din za obnovo počitniških domov

Izvršni odbor Enotnih sindikatov je imel 5. t. m. v Beogradu sejo, na kateri je sprejel vrsto zelo važnih sklepov. V zvezi z ugotovitvami procesa proti Draži Mihajloviću, da sta člana Glavnega odbora Bogdan Krekić in Milorad Belić sodelovala in pomagala Draži Mihajloviću, se je razvila daljša diskusija, katere rezultat je bila ugotovitev, da sta Krekić in Belić dejansko ostala do danes na liniji izdajniške politike Živka Topalovića, ki je tuja delavskemu razredu Jugoslavije. Izvršni odbor je sklenil, da suspendira Krekića in Belića od njihovih dolžnosti v glavnem odboru in predlaga plenumu Glavnega odbora, da jima odvzame njuni funkciji. Krekić in Belić, ki sta bila prisotna, sta nato podala ostavko na svoji funkciji, ker smatrat, da ni potrebno, da bi čak

